

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program: Sociální péče

Studijní obor: Sociální pedagog

Kód studijního oboru: 7502R010

Název BP:

Domácí násilí

Domestic Violence

AUTOR:

Milena Vorlíčková

Na Splavech 2350

288 02 Nymburk

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
61	0	21	20	8	1

CD obsahuje celé znění BP.

V Nymburce dne: 6.4.2006

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Nymburce dne: 6.4.2006

Milena Vorlíčková

vlastnoruční podpis

Prohlášení o využití výsledků BP:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé diplomové práce, a prohlašuji že souhlasím s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení, kopírování apod.).

Jsem si vědoma toho, že: užít své bakalářské práce či poskytovat licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše). Bakalářská práce je majetkem školy, s bakalářskou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Autor:

Milena Vorlíčková

Podpis:

vlastnoruční podpis

Adresa:

Na Splavech 2350
Nymburk 288 02

Datum:

Poděkování

V první řadě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Doc. Ing. Jiřímu Vackovi, CSc., který konzultacemi a radami přispěl k jejímu zdárnému dokončení. Poděkovat bych chtěla i svým kolegům a přátelům, kteří se zasloužili o konečnou grafickou a slohovou úpravu.

Název BP: Domácí násilí

Název BP: Domestic Violence

Jméno a příjmení autora: Milena Vorlíčková

Akademický rok odevzdání BP: 2006

Vedoucí BP: Doc.Ing. Jiří Vacek, CSc.

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou domácího násilí jako sociálně patologického jevu, který se v posledních letech rozrostl co do forem, tak i četnosti projevů tohoto chování. Vycházela přitom ze současného stavu, který je veřejností kritizován. Cílem práce bylo provést výzkum domácího násilí, jako sociálně patologického jevu v okrese Nymburk.

Klíčová slova:

Domácí násilí, oběť domácího násilí, pachatel domácího násilí, fyzické násilí, psychické násilí, sexuální násilí, ekonomické násilí.

Summary

In my bachelors work I have concerned in problems of domestic violence as a social patologic phenomenon that grows as in forms as in frequency of demonstrations this behaviour through some last years. My work has taken advantage of present condition that is criticised by public. Research of domestic violence as a social patologic phenomenon in the distrikt of Nymburk was the objektive of my work.

Keyword

Domestic violence, victim of domestic violence, domestic abuser, physical cruelty, mental cruelty, sexual assault, economic abuse.

Obsah:

1. Úvod.....	7-8
2. Teoretická část.....	9
2.1 Vymezení pojmu domácího násilí.....	9-10
2.1.1. Typické znaky domácího násilí.....	10
2.1.2. Formy domácího násilí.....	11
2.1.3. Osobnost násilníka.....	11-13
2.1.4. Domácí násilí páchané na seniorech.....	13
2.2. Syndrom týrané oběti.....	13-14
2.2.1. Vývoj násilného intimního vztahu.....	14
2.3. Domácí násilí páchané na dětech.....	15
2.3.1 Týránění dětí.....	16-17
2.3.2. Sexuální násilí na dětech.....	17-21
2.4. Proces viktimizace oběti.....	21
2.4.1.Primární viktimizace.....	21
2.4.2.Sekundární viktimizace.....	21-22
2.4.3.Terciární viktimizace.....	22
2.5. Rodičovská zodpovědnost.....	23-24
2.6. Syndrom CAN.....	24-25
3.Praktická část.....	26
3.1. Realizace výzkumu.....	26
3.1.1. Použité metody.....	26
3.1.2. Popis vzorku.....	26-44
3.1.3. Shrnutí výsledků praktické části.....	45
3.1.4. Závěr.....	45-46
3.2. Kazuistika.....	46
3.2.1. Úvod do problematiky.....	46-47
3.2.2. Použité metody.....	47-50
3.2.3. Shrnutí výsledků a závěr.....	51-52
4.Závěr.....	52-54
5.Seznam použitých zdrojů.....	55
6.Seznam příloh.....	56
7.Přílohy.....	57-61

1. Úvod

Listina základních práv a svobod vyhlášená předsednictvem České národní rady ze dne 16.12.1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č.2/1993 Sbírky zákonů České republiky) v hlavě první (obecná ustanovení) v čl. 1 zakotvuje, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Zásada rovnosti vyjadřuje i rovnoprávné postavení mužů a žen ať již jde o oblast politickou, kulturní a hospodářskou, tak i oblast pohlavních styků, která je zahrnuta do sféry nedotknutelnosti lidské důstojnosti a svobody. Každé vybočení v oblasti lidských vztahů vyvolává velmi citlivou reakci nejen u jednotlivce, ale i u celé společnosti, neboť je v rozporu s pravidly společenské morálky.

Morálka dané společnosti vyjadřuje chápání dobra a zla, pojetí toho, co je spravedlivé a nespravedlivé, což je nejen součástí společenského vědomí, ale i součástí vědomí právního. Pravidla morálky nejsou vynutitelná státem jako právní normy, ale vychází z veřejného mínění, z podnětu svědomí a morálního cítění a zejména z pochopení morálního závazku vůči společnosti, to znamená pravidly společenskými.

Domácí násilí je v rozporu i s pravidly morálky. Proto společnost na svoji ochranu stanoví zákonná opatření ve formě ustanovení trestního zákona, která jsou v oblasti nedotknutelnosti lidské důstojnosti a svobody a jejich cílem je zamezit narušování vztahů v oblasti integrity.

Ustanovení trestního zákona chrání rovněž nerušený mravní vývoj mládeže a v neposlední řadě i život a zdraví osob. Trestné činy spáchané v domácím prostředí mají velký psychologický dopad na veřejnost a ve svých krajních mezích patří mezi trestné činy pro společnost nejzávažnější.

Nebezpečnost trestných činů – domácího násilí spočívá v :

- nebezpečí přímého ohrožení osobní svobody, života a zdraví,
- ohrožení duševního zdraví a zdravého vývoje dětí a mladistvých.

Ze strany veřejnosti jsou tyto trestné činy hodnoceny jako brutální, urážející a nepochopitelné, neboť hluboce narušují morálku a důstojnost člověka. Celá společnost proto požaduje tvrdý a nekompromisní postih jejich pachatelů.

Různorodost příčin trestných činů páchaných v domácím prostředí s sebou přináší celou řadu těžkostí souvisejících s jejich právním postihem. Jejich rychlé objasnění, vyšetření a spravedlivé potrestání pachatelů, má velký význam v preventivní činnosti a v odstrašení dalších potencionálních pachatelů.

Záměr rychlého vyšetření a spravedlivého potrestání pachatelů realizuje společnost aplikací nejnovějších poznatků z různých vědních oborů.

Kriminalistika se jako samostatná věda ve své části, která se týká metodiky odhalování, vyšetřování a prevence jednotlivých trestných činů zabývá rovněž i metodikou odhalování, vyšetřování a prevence domácího násilí. Trestné činy páchané v domácím prostředí jsou v současné době jedny z nejzávažnějších trestných činů, kterým musí naše společnost věnovat značnou pozornost. Jelikož jsem se ve své profesní činnosti touto problematikou zabývala, rozhodla jsem se jí věnovat i ve své práci. Mým cílem bylo provést rozbor skutkových podstat trestných činů domácího násilí. Šířeji jsem se chtěla zmínit o dokazování trestného činu domácího násilí se zaměřením na děti a v návaznosti na něm se dotknout i oblasti viktimologie – nauky o obětech. Poznatky z této oblasti jsem podchytila v empirickém výzkumu.

2. Teoretická část

2.1. Vymezení pojmu domácí násilí

V našem právním řádu není pojem „**domácí násilí**“ dosud definován a v současné době platné právní předpisy tento pojem nijak neužívají. Do domácího násilí se zahrnují všechny projevy fyzického, sexuálního a psychického násilí (nejčastěji se jedná o hrubé slovní urážky, ponižování, ublížení na zdraví, znásilnění, zneužívání, permanentní kritika, zesměšňování, výhrůžky a vydírání, včetně ekonomického, nevšímavost, odmítání) ke kterým dochází uvnitř rodinného kruhu.

Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným násilím nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví. Jde o agresi jedné osoby proti osobě druhé jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít. Ale ani pojem „násilí“ není na žádném místě českého právního řádu definován. Termín domácí násilí vychází z anglického pojmu „ **domestic violence**“ a označuje fyzické, psychické a sexuální násilí (tj. chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého), které se odehrává v soukromí, je opakované a má eskalující tendenci. Zahrnuje veškeré násilí, které probíhá za zdmi domova a může mít různé podoby: zneužívání, týrání, zanedbávání dětí, incest, násilí směřující k partnerům a manželům, trýznění seniorů, postižených členů domácnosti, nebo týrání svěřené osoby. *Týrání svěřené osoby* - tohoto trestného činu se dopouští ten, kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově. Pachatelem může být nejen rodič, ale i učitel, vychovatel, ošetřovatel trenér apod.

Teorie potom rozlišuje násilí **absolutní**, kdy složka vůle u oběti zcela chybí a vylučuje vlastní jednání oběti a násilí **kompulzivní**. Přičemž pro situace v rámci domácího násilí přichází v úvahu spíše užití násilí kompulzivního, které nemá za cíl vyřadit vůli oběti, ale působí na psychiku oběti s cílem přinutit ji, aby se podrobila určitému nátlaku. Oběť domácího násilí však může tomuto nátlaku odolávat jen s velkými obtížemi, neboť je prováděným násilím silně ovlivňována např. ve formě bití, nebo tím, že jsou bity její děti apod., při současném vědomí toho, že nátlak bude pokračovat až do doby, pokud se nepodvolí.

Jednotnost terminologie a přesné vymezení jevu v této práci označovaném jako **“domácí násilí”** neexistuje a to ani na bázi mezinárodněprávních úprav a odborné literatury.

V současné době má platný český trestní řád¹ z hlediska sledované efektivnosti jen velmi omezené prostředky k tomu, aby oběť domácího násilí alespoň v těch nejpalčivějších případech vzdálil z dosahu násilníka. Přitom proces dokazování případů domácího násilí a objasnění skutkového stavu je úkol v praxi nesmírně náročný a zdlouhavý. Velmi často totiž proti sobě stojí pouze výpověď zstrašené oběti, která se obává dalších útoků, a sebevědomé zapírání agresora. Vlivem nedostatečné informovanosti o předmětné problematice mají složky činné v trestním řízení tendence domácí násilí bagatelizovat a shrnout pod nálepku řešení běžných domácích neshod. U obětí domácího násilí a to díky postupu orgánů činných v trestním řízení a reakcím okolí, velice často dochází k sekundární viktimizaci. Oproti zahraničí u nás dosud neexistuje ani na policii, soudu, nebo na státním zastupitelství speciální oddělení zabývající se pouze případy domácího násilí. Trestní oznámení může podle českého práva podat kdokoli. Podle ustanovení § 163 trestního řádu však musí dát poškozený u mnoha trestných činů přicházejících v úvahu v rámci domácího násilí souhlas s trestním stíháním pachatele. Odepření tohoto souhlasu již nikdy nelze vzít zpět. V situaci, kdy oběť sdílí s násilníkem společný byt, eventuelně mají společné děti, majetek, nebo je na něm přímo ekonomicky závislá, je pro násilníka velmi jednoduché přimět ji k rozhodnutí, aby souhlas s jeho trestním stíháním neudělila. Většina násilníků je pro jednání naplňující skutkovou podstatu některých trestných činů stíhána na svobodě. Právně je nemožné vykázat násilníka z bytu, který sdílí společně s obětí.

2.1.1. Typické znaky domácího násilí

- soukromí jako místo činu – domácí násilí zůstává často utajeno, lidé se o něj příliš nezajímají protože ho považují za soukromou záležitost,
- opakování, stupňování – typické je opakované poškozování oběti. Útoky postupně nabývají na intenzitě a zároveň se zkracují intervaly klidu,
- postupně se ztrácí důvod,
- oběť vyhledává pomoc až v případě, když jí jde o život,
- týrání trvá roky,
- často přihlížejí děti.

¹ Zákon č. 141/ 1961 Sb.,

2.1.2. Formy domácího násilí

- *fyzické násilí* – kopání, škrábání, bodání, popálení, bití, fackování, škracení, rány pěstí, ohrožování zbraní...
- *sexuální násilí* – znásilnění, pohlavní zneužití (trestného činu pohlavního zneužívání se dopouští každý, kdo vykoná soulož či jinak zneužije osobu mladší 15 let).

O trestný čin se jedná i v případě, že dotyčná osoba s jednáním pachatele souhlasila. U osob starších 15 a mladších 18 let se jedná o pohlavní zneužití, pokud je zneužita závislost dotyčné osoby. Trestným činem je i sexuální vztah mezi pokrevními příbuznými v přímém pokolení (např. otec- dcera), nucení k sexu nebo k nechtěným sexuálním praktikám....

- *psychické týrání* – citové vydírání, slovní narážky, vyhrůžky, zákazy, terorizování, znevažování, podceňování druhé osoby, zesměšňování, obviňování,....
- *sociální násilí*- bránění styku s rodinou, přáteli, zamykání v bytě, nemožnost telefonování,
- *ekonomické násilí* – nemožnost disponovat s finančními prostředky, kontrola příjmu, neposkytování příspěvků na vedení domácnosti, zákaz chození do práce,...

2.1.3. Osobnost násilníka

Domácí násilí postihuje všechny vrstvy populace nezávisle na ekonomickém statutu rodiny, vzdělání, či povolání partnerů. Neexistuje žádný typický pachatel ani žádná typická oběť. Užíváním alkoholu a drog nelze násilí v rodině omlouvat. Určitá část kriminálních pachatelů násilných trestných činů má svůj počátek v rodinách orientovaných na násilí. Pro ně se domácí násilí stává vzorem chování do budoucna. Většina případů domácího násilí přitom nejsou projevy deviantních, patologických nebo zvrhlých mužů. Jsou to činy osob, jejichž přesvědčení je jen pevně zakotveno v extrémních polohách naší kultury. Násilí mužů vůči ženám existovalo po tisíciletí a bylo akceptováno jako součást rodinného uspořádání.

Psychologický profil většinového počtu domácích násilníků zahrnuje:

nízké sebevědomí – násilník se ve svém životě často cítí bezmocný. Prostřednictvím ataku získává okamžité, krátkodobé uspokojení, podvolení se oběti a zároveň docílí i pro něj tolik důležité kontroly a moci nad předmětnou situací,

Strach ze závislosti- většina násilníků je na své partnerce – partnerovi emocionálně silně závislá a zároveň vystrašená z možnosti její ztráty. Tento potlačovaný strach vede agresora k panovačnému a majetnickému chování vůči své oběti,

potlačení a odmítání násilí – většina násilníků má tendenci násilí ve svých představách zmírňovat, popírat některé činy.

Takové odmítání jim umožní neodpovídat se za své činy a zároveň je uchrání i před vlastním negativním sebehodnocením.

izolace – pokud se zdá, že domácí násilník má mnoho přátel a převážně svým okolím bývá hodnocen jako hodný člověk, patří většina násilníků mezi lidi, kteří si ostatní tzv. drží od těla. Tato skutečnost potom často přispívá k tendenci okolí nedůvěřovat výpovědi oběti, která se o násilí rozhodla vypovídat,

zvnitřnění tradičních rolí – většina pachatelů násilí na ženách v intimních vztazích vyrůstala v přesvědčení, že muž je hlavou rodiny, jehož hlas má největší váhu a jehož názor má právo veta nad všemi ostatními v rodině,

zkušenosti s násilím z dětství – převážná většina násilníků byla svědkem násilného chování v dětství. Sledovali, jak otec matku bije, nebo byli sami týráni. Ve stresu se proto chovají podle naučeného modelu,

násilí na ženách v intimních vztazích- pachatelé se vyjadřují zlostně, zlost chápou jako projev síly, typický způsob chování muže.

Prvky kontroly- násilníci jsou lidé, kteří vykazují sníženou kontrolu impulzivity, ztrácejí sebekontrolu, nevědí co činí. Nebo jsou i takoví násilníci, kteří jsou si naprosto přesně vědomi toho, co udělají. Své útoky dlouho dopředu plánují a do detailů promýšlejí jejich konkrétní podobu. Tato skupina násilníků patří mezi nejnebezpečnější.

Tolerování domácího násilí společností posiluje přesvědčení násilníka, že se chová správně. Mezi motivy k setrvání v násilném vztahu patří nemožnost řešení bytové otázky, ekonomická závislost, snaha zachovat dětem oba rodiče, láska, nemožnost dovolat se pomoci.

Odhadnout násilníka opravdu není lehké, ale existují určité shodné vlastnosti charakteristické pro násilného partnera.

- Pro pachatele domácího násilí je charakteristický dvojitý vzorec chování – navenek přistupuje ke své partnerce trpělivě, pozorně a mile, v soukromí k ní však bývá bezohledný a krutý.

- Pachatelé domácího násilí byli často sami v dětství týráni. Mnozí z chlapců, kteří byli týráni v dětství, se v dospělosti sami dopouští násilí.
- Typické pro násilného partnera bývá nízké sebevědomí, snaha neustále kontrolovat, vychovávat a omezovat svoji partnerku, dále jasná představa o dělbě rolí mezi mužem a ženou, neschopnost vyjadřovat své city a udržování povrchních citů
- Násilník považuje násilí za vhodný a správný způsob řešení konfliktů v partnerství. Své násilné chování však bagatelizuje, omlouvá, popírá a většinou pro ně nachází mnohá zdůvodnění, jako například, že za násilí může alkohol, provokace partnerky, zlé dětství, stres, neúspěchy v zaměstnání, případně neposlušnost dětí.
- Agresor bývá na své partnerce přehnaně závislý, proto většinou nejhůře nese její odchod. Udělá cokoliv, aby neodešla, nebo aby ji získal zpět- slibuje, zahrnuje ji dárky, nebo naopak vyhrožuje, ovlivňuje okolí, fyzicky napadá, nebo unese i dítě.

2.1.4. Domácí násilí páchané na seniorech

Násilí páchané na seniorech je nejzamlčovanější formou. Páchání na starých lidech má dvě podoby, fyzickou a psychickou. Fyzické násilí neznamená jenom bití a přímé týrání seniora, ale i nešetrné zacházení s ním při každodenní péči. Obzvlášť u nemocných starých lidí, kteří nemají možnost se násilí bránit, je situace alarmující. Domácí násilí na seniorech je obzvlášť závažným problémem. Senior nemá sílu se bránit, a ani neví na koho se obrátit s žádostí o pomoc. Pachateli takového násilí jsou často vlastní děti starých lidí. Senioři mají tendenci násilí zamlčovat a děti si idealizovat. O násilí páchaném na starých lidech se často dozvídáme až po smrti takového člověka, kdy lékař najde staré pohmožděniny a stopy po bití.

2.2. Syndrom týrané oběti

Pokud se jedná o dlouhodobé týrání, je téměř nemožné, aby se z tohoto stavu vymanila sama. Tento syndrom je charakteristický širokou škálou psychických reakcí oběti na prožité týrání. Typickými projevy jsou pocity bezmoci, zmatku a sebeobviňování, dlouhodobá a emocionální frustrace, nízké sebevědomí, zvýšená zranitelnost, neurotické projevy jako je úzkost, deprese, poruchy spánku, sebevražedné tendence, minimalizace, popírání, ospravedlňování násilí, strach z agresora a zároveň silná závislost na něm, neschopnost

normálních asertivních reakcí, psychosomatická onemocnění – migrény, žaludeční vředy, nechutenství, astma, urologické obtíže, tendence ke zneužívání alkoholu a drog

Než se oběť rozhodne odejít z násilného intimního vztahu, prochází několika různými stádii:

- *odmítání* – mnoho obětí domácího násilí si na počátku odmítá přiznat, že se jedná o problém, nechtějí si připustit, že v jejich vztahu dochází k násilí. Zde se promítá zkušenost z dětství – pokud oběť je na týrání zvyklá, nepřikládá mu význam. Oběti se za násilí stydí, nechtějí, aby okolí vědělo o tom, co zažívají,
- *sebeobviňování* – oběť z problému obviňuje pouze sebe samu. Většinou má nedostatek sebevědomí. Oběť věří, že je zodpovědná za to, že se partner rozzlobil. Oběť věří, že jedině změnou svého chování nebude násilníka provokovat a dosáhne klidu,
- *hledání pomoci* – oběť si uvědomuje, že se svým problémem musí začít něco dělat a pokusí se vyhledat pomoc. Pokusí-li se oběť domácího násilí vyhledat pomoc, kterou však nenachází, ocitá se opět na začátku a ještě více přesvědčena o svém selhání,
- *nerozhodnost* – mnoho obětí, které po čase násilného partnera opustí, má tendenci se k němu opět navrátit. Příčinou jsou rozporuplné pocity jako jsou láska k partnerovi, věří v jeho změnu, vina za rozpad rodiny, strach, že sama život nezvládne, výrazný pokles životní úrovně,
- *přijetí života bez násilí* – prožité události ovlivňují další život oběti na dlouhou dobu. Bez pomoci a dlouhodobé podpory není týraný člověk schopen se sám se vším vyrovnat.

Každá oběť domácího násilí má zpracovávánu svoji strategii, jak se bránit. Například ponižováním se, absolutní poslušností a ochotou, která jí pomáhá přežít.

2.2.1. Vývoj násilného intimního vztahu

Potencionální násilník najde naivní, závislou nebo zranitelnou potencionální oběť.

Potencionální násilník začne potencionální oběti dávat přesně to, co momentálně potřebuje.

Násilník se začne postupně projevovat agresivně (začne žádat neobvyklé věci).

Násilník zcela ovládne život své oběti.

Násilník se stává středobodem života oběti, kterou od jejího psychického a sociálního zaměření zcela izoluje.

Vzniká nový sebeobraz oběti. Je přesvědčena, že si vše zaslouží. Oběť se stává nevyrovnanou.

Smyslem života se stává zavděčit se trýzniteli.

Česká společnost stále inklinuje k předsudku vnímat domácí násilí jako ryze soukromou záležitost. Při posuzování a hodnocení chování, které označujeme jako domácí násilí, můžeme dosud u většiny obyvatel ČR vystopovat přesvědčení spočívající v bagatelizaci až toleranci tohoto jevu. Ve svém důsledku vede tento postoj mimo jiné k tendenci nekriminalizovat násilné jednání, ke kterému dojde mezi osobami nacházejícími se v intimních vztazích, byť by za jiných okolností bylo hodnoceno jako trestný čin.

2.3. Domácí násilí páchané na dětech

I když je rodina úplná, není tím zaručeno, že se dítěti dostává všeho, co potřebuje. Pro harmonický vývoj dítěte je potřeba řešit problémy bez agresivity, učit jej respektování zájmu druhých lidí, vcit'ování se do nich, naučit se rozlišovat dobro a zlo. Toto vše je možné pouze v atmosféře rodičovského zájmu, respektu a loajality s dítětem. Výchova proti kriminálnímu chování je výchova k nekriminálnímu chování. Toto je možné pouze na půdě bezpečných vnitřních vztahů a jasné hodnotové orientace. Dítě nedělá to, co po něm rodiče chtějí, dělá to, co mu rodiče předvádějí. Nejjasnějším měřítkem zájmu rodičů o dítě je kvantum stráveného času. Problémové rodiny, ve kterých je pácháno domácí násilí, jsou rodiny s atmosférou chladu, odmítání, agresivity a bezcitnosti.

Trest- není to, co jsme si jako trest pro dítě vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá.

Odměna - není to, co jsme jako odměnu vymysleli, ale co dítě jako odměnu přijímá, je to příjemný, a povznášející pocit uspokojení.

Pokud dítě pravidelně zažívá při příchodu otce domů zábavu, radost, legraci, a na každý jeho příchod se těší, pak v dospělosti se bude chovat nejspíše stejně. Naopak, má-li zkušenost, že pokud otec přijde, tak přinese napětí, nepříjemnost a tělesné tresty, bude se v dospělosti chovat nejspíše také tak. Rozbíhá se opačný koloběh negativních citových vztahů.

Výchovné prostředky můžeme rozdělit do dvou kategorií – „po dobrém“ a po „zlém“. Ať již jde o krajnosti, nebo o zdravý střed, vždy je ve hře celá osobnost rodiče. Dítě velmi rychle vycítí, kdo je pevnou osobností a kdo nikoliv. Výchovné prostředky musí být dítěti vždy srozumitelné. Dobrý domov má naději předávat se z generace na generaci. Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu. To je nejlepší vklad, který mu můžeme dát.

2.3.1. Týrání dětí

Nevlastní rodina je taková rodina, v němž jeden z manželského páru je vlastním biologickým rodičem dítěte, kdežto ten druhý je dítěti biologicky cizí a tedy nevlastní. S přibývajícím počtem rozvodů přibývá i nových manželství a nových nevlastních rodin. Ve velké většině alespoň jeden z nich chce někde jinde s někým jiným začít znovu. Často se objevuje “nepatřičný”, sexuální vztah nevlastního otce k nevlastní dceři, kterou získal sňatkem s její matkou. Takový vztah má svůj dosah právní. Pokud jde o trestný čin pohlavního zneužívání dětí dospělými, činí podíl nevlastních rodin, především nevlastních otců, více než polovinu všech zachycených případů. Tyto případy jsou psychologicky velmi závažné.

A právě děti, které jsou aktéry domácího násilí, jsou svědky domácího násilí v mnoha domácnostech. Vliv domácího násilí je pro ně naprosto devastující. Čím jsou mladší, tím je to horší. Jejich reakce, kterými se vyrovnávají s násilím panujícím v rodině, jsou různé. Do svých obranných reakcí vkládají děti veškerou energii, kterou by mohly třeba investovat do studia případně vlastních zájmů. Nemají sílu na to, aby se mohly z něčeho těšit, neprožívají normální dětství. Neustále se opakující kolotoč násilí, permanentní nejistota a nestabilita jsou pro děti strastiplné a psychicky neúnosné. Ani matka, neschopná cokoliv řešit, není pro ně citlivou oporou. Často utíkají z domova nebo se uchylují k drogám a alkoholu. V mnohých případech se stanou lhostejnými. Vzorce chování, kterým jsou děti ve své rodině vystaveny, ovlivňují jejich způsoby reagování v budoucnosti, v dospělosti. Děti vystavené domácímu násilí se podle psychologů často vydávají na kriminální dráhu. Začnou ve škole krást, poškozují věci, perou se, šikanují spolužáky. Nebo se naučí, že když je někdo silnější, je lepší mu jít z cesty, nebo to snést. Jsou plaší, bojácní, pomalejší v rozhodování a přitahují začínající agresory všeho druhu. Děti, které zažívají, nebo zažívaly domácí násilí si samy sebe často neváží. V jejich rodině je to neměl kdo naučit. Odtud je blízko k sebepoškozování nebo k různým závislostem. Mívají problémy v partnerských vztazích. Pro chlapce se tak stane běžné, že namísto přesvědčování partnerky volí cestu násilí. Dívky ve věku začínající adolescence předčasně dospívají. Matka se většinou staví do role zpovědníka, se kterým všechno konzultují. Dívky tak přicházejí o dětství. Je pro ně typické, že většinou chtějí rodinu co nejdříve opustit a jít do jiného prostředí. Věří, že když se vdají nebo odejdou za parterem, že se všechno změní. Jejich omezené zkušenosti s navazováním nových kontaktů a nerozpoznání signálů, které směřují k násilí, a to, že to chtějí velice rychle, vede k tomu, že často zopakují svůj nešťastný osud. Dětské oběti domácího násilí

neměly šanci zažít pocit bezpečí. Prostředí, které je obklopovalo, bylo nevypočitatelné. Chvilé, kdy se zdánlivě nic nedělo, střídaly náhle okamžiky hrůzy. Důsledkem toho pak je, že i když se ze své rodiny vymaní a žijí s parterem, který je má rád a kterého mají rády i ony, neustále pochybují a jsou nedůvěřivé.

Násilí páchané na dětech je jednou z nejzávažnějších forem domácího násilí. Zneužívání a týrání dětí se vyskytuje ve všech společenských vrstvách. Vyšší výskyt je spojován s chudobou a nižším stupněm dosaženého vzdělání rodičů. Dalšími rizikovými faktory jsou vztahy v rodině, úplnost rodiny a vztah rodičů k dítěti. Důsledky násilí páchaného na dětech mohou mít dlouhodobý charakter. Nemusí se projevovat u každého zneužívaného a týraného dítěte. Mnohé ze zneužívaných dětí mají problémy v pozdějším věku, a to zejména v dospělosti, kdy se tyto problémy projevují v partnerských vztazích a manželstvích. Zde je zvýšená pravděpodobnost, že budou uplatňovat vůči svým dětem a partnerovi jednání a postoje, v nichž sami vyrostli.

Základní formy násilí na dětech:

Fyzické týrání, psychické týrání a sexuální zneužívání. Mnoho dětí bývá vystaveno hned několika formám násilí zároveň. Dítě může být týráno i zanedbáváním, tedy neuspokojováním jeho základních biologických a emočních potřeb. Děti mohou být vystaveny násilí ze strany kohokoli, nejčastěji je však pachatelem někdo, koho znají tzn. nejbližší rodina, rodiče. Tím je porušen u dítěte pocit bezpečí. Ten, kdo byl v dětství týrán, pak může i své děti týrat.

U dětí, které bývají vystaveny domácímu násilí jejich rodiči, nebo dalšími blízkými osobami, se mohou projevit různé symptomy. Vedle viditelných stop na těle dítěte patří mezi nejčastější například náhlá změna chování, nevysvětlitelné somatické obtíže (bolesti hlavy, břicha, poruchy imunity...), noční můry, deprese, pomočování. Často se děti snaží své okolí upozornit, že se něco děje, ale činí tak spíše oklikou, proto většinou není pochopeno, nebo dokonce narazí na nedůvěru.

2.3.2. Sexuální násilí na dětech

Z obecného hodnocení domácího násilí je důležité pozastavit se zejména u sexuálního násilí na dětech v rodině. Tato trestná činnost vychází zejména ze skutečnosti, že většina pachatelů tohoto trestného činu se stala ve svém dětství obětí incestu. Právě její zneužívání mívá pro oběť nejtragičtější následky. Tyto zážitky jsou dlouhodobé a celoživotně poznamenávají oběť, jak v citové oblasti, tak se promítají při výchově vlastních dětí. Tento

zážitek z dětství může později v dospělosti narušit schopnost navazovat partnerské vztahy a často také vede i k poruchám sexuálního chování.

Z charakteristiky dětských obětí sexuálního zneužívání vyplývá, že otázka věku je v tomto případě nejzásadnější. Většinou se jedná o děti předškolního věku a mladšího školního věku, kdy rizikovější jsou dívky než chlapci. Sexuálního násilí v rodině se většinou dopouští otec. Skutečnost, že se zneužívané dítě někomu svěří bývá potlačována strachem z tyрана, nebo z důvodu, že mu nikdo neuvěří. Jednou z příčin vzniku sexuálního násilí bývá alkoholová nebo drogová závislost rodiče a nezaměstnanost. V mnoha případech sexuální rodičovské agrese se ale jedná o navenek zcela funkční rodinu, tzv. střední vrstvy bez zjevných známek dysfunkčnosti nebo týrání dětí. Většina těchto otců má vyšší vzdělání a dobrou společenskou úroveň, takže se zde ani existence těchto patologických jevů nepředpokládá.

S průběhem sexuálního zneužívání dítěte souvisí utajování, jako možnost dítě zneužívat a současně ho ochránit před následky odhalení. K utajování jsou užívány dospělými nejrůznější strategie, zahrnující projevy neverbální komunikace, ale i vyhrožování tělesným násilím a separací.

Toto zneužívání znamená pro dítě velkou duševní krizi. Nejdříve u dítěte nastává fáze šoku, kdy dominuje snaha o vytěsnění traumatu. To může trvat i několik měsíců, kdy v tomto období dochází k mobilizaci ochranných mechanismů dítěte, které mohou vyústit v úniku do fantazie, sebepoškozování, sebevraždy nebo do užívání drog a alkoholu. Celý průběh souvisí úzce s rodinným zázemím. Vznik bezmocnosti předchází narušování osobní integrity a selhání důvěry dítěte v rodiče. Celou situaci dítě vnímá jako vysoce zraňující.

Následkem prožitého sexuálního týrání dítěte jsou různé podoby nočních děsů, nespavosti, záchvatů vzteku, panického strachu, bezmocnosti apod. Vše vede k poruchám v oblasti mezilidských vztahů, protože tyto oběti mají potíže s tím, že nevědí, jak se mají chovat k jiným lidem. Uzavírají se do sebe, vyhýbají se emoční a sociální blízkosti ostatních lidí včetně rodiny, mají problémy s navazováním kontaktů a nedokáží rozlišit optimální hranici důvěrných vztahů. Protože mají značné osobní zkušenosti především se situacemi, které je poškodily, pravděpodobně proto vyhledávají situace obdobné a opětovně se dostávají do situací, které nejsou pro ně příznivé, a znovu procházejí obdobnými traumaty. V psychice takového dítěte se odehrávají prožité události jako u dospělých, s tím rozdílem, že dítě si je nedokáže vysvětlit a nedokáže si především objasnit chování dospělých vůči němu. Specifické pro tuto trestnou činnost je to, že tato trestná činnost je velmi špatně prokazatelná. Ve většině případů je to z důvodu, že tyranem je otec a dítě má strach se komukoli svěřit, a to z obavy, že mu nebude nikdo věřit, anebo z budoucí pomsty otce v případě vyrazení zneužívání. Dále pak svědectví

druhého partnera, tedy manželky, je také často spekulativní, neboť manželka má většinou strach z fyzického násilí od manžela. Další specifikum spočívá v tom, že obětí je většinou dítě, takže veškeré procesní úkony, včetně výslechu, musejí mít specifický průběh a především co největší zkušenosti vyslychajícího.

1. Sexuálně zneužívané dítě²
2. Aby sexuální chování mohlo být označeno za zneužití, mělo by splňovat tři podmínky.

Aktér:

- je mnohem starší a zralejší než dítě,
- je v pozici autority nebo v pečovatelském vztahu k dítěti,
- vymáhá aktivity silou nebo podvodem.

Všechny tyto okolnosti znamenají neadekvátní vztah pro etickou normu sexuality v našich kulturních podmínkách. Sexuální násilí obsahuje verbální sexuální návrhy, komentáře a obecnosti, sledování pornofilmů a zneužití dítěte pro dětskou pornografii, přes nekontaktní sexuální chování k přímému sexuálnímu kontaktu.

Kontaktní sexuální chování zahrnuje: ³

- nepenetrativní aktivity - dotýkání se, mazlení, dráždění na prsou a na genitálu předměty, rukou, genitálem (jak přes oblečení, tak na nahém těle);
- penetrativní aktivity- proniknutí pohlavním údem, prsty nebo předměty do genitálu

Děti se zvýšením ohrožením sexuálním zneužitím ⁴

- Děti z rozvedených rodin, z dysfunkčních rodin, tam, kde dítě dlouho žije osaměle s rodiči
- Děti z rodiny, kde matka má dalšího partnera (nevlastní otec).
- Děti, jejichž rodiče vykazují hostilitu a násilí vůči sobě a dětem.
- Děti, jejichž rodiče pijí alkohol a zneužívají drogy.
- Děti žijící s psychotickým rodičem.

² Dětská a adolescentní psychiatrie str.386

³ Dětská a adolescentní psychiatrie str.386

⁴ Dětská a adolescentní psychiatrie str.388

- Děti, které jsou psychicky nebo fyzicky handicapované (mentálně retardované, slepé atd.).

Symptomy, které vedou k podezření ze sexuálního zneužívání⁵

Sexualizované chování neodpovídající věku.

- Strach ve vztahu k určitým objektům, místům, zvukům atd.
- Výrazná, věku neodpovídající separační anxieta.
- Náhlé objevení psychosomatických poruch.
- Náhlý vznik nočních děsů.
- Sexuálně agresivní chování (např. k mladším sourozencům, vrstevníkům).

Charakteristika rodin s problémem incestu⁶

- Generační hranice jsou setřené.
- Rodičovská dyáda je dysfunkční a pracuje jako fragment.
- Rodičovský sexuální vztah je zhoršen – i když často zdánlivě funguje normálně.
- Normální tabu nefunguje.
- Afektivní prožívání je utlumeno.
- Popření je nejdůležitější tajemství.
- Rodinné role jsou patologicky přeznačkovány a jsou značně rigidní.
- Rodina je izolována.
- V rodině panuje „ stav dusna“.
- Interpersonální vztahy se pohybují v extrémech – buď naprostá separace, nebo nepřiměřeně těsné vazby.
- Členové rodiny mají problémy v kategoriích společenství.
- Sourozenské vztahy jsou patologicky narušené.

⁵ Dětská a adolescentní psychiatrie str.389

⁶ Dětská a adolescentní psychiatrie str.389

Dlouhodobé následky jsou horší, když:

- pachatelem je vlastní otec,
- je akt více sexuální (pokus o styk, osahávání proti vůli oběti),
- při zneužití je použito agrese,
- jedná se o dítě mladší (do 9 let),
- viníkem je adolescent nebo mladší dospělý (do 26 let),
- rodiče, zvláště matky, mají po odhalení negativní vztah k dítěti (většinou reagují zlostí, hostilitou a verbální agresí⁷).

Další formou domácího násilí je zanedbávání, k němuž lze přiřadit i finanční a materiální využívání a vykořisťování.

2.4. Proces primární viktimizace oběti

Primární viktimizace, kterou je přímá újma způsobená pachatelem oběti v poměru osoby blízké, se liší od prožitku oběti, která je napadena neznámým člověkem. Násilné trestné činy náhodně spáchané zanechají v oběti pocit, že svět je nepředvídatelným místem, kde se může cokoli a kdykoli stát. Naproti tomu útok osoby, která je oběti blízká, vyvolává u oběti nízké sebevědomí a pocit vlastní viny. Emocionální újma je psychickou záležitostí, kterou oběť cítí, aniž by došlo k narušení tělesné integrity nebo poškození či ztrátě majetku. Je výrazná zejména u obětí násilných trestných činů spáchaných v rámci rodiny nebo domácnosti. Jsou to především následky ztráty pocitu bezpečí v nejbližším okolí, pocit důvěry v osoby blízké, ztráta pocitu autonomie, narušení přesvědčení, že mohou o sobě rozhodovat, že mohou volit různé způsoby svého jednání. Tato osobní autonomie je narušena, přichází bezmocnost a rozčarování. Oběť trpí vnitřním pocitem zneuctění a klade si otázku, proč právě já.

2.4.1. Sekundární viktimizace

Je újma způsobená obětí negativní reakcí zejména formálních institucí. Dá se označit za porušení profesionální etiky, jehož se dopouštějí osoby, které z moci úřední přicházejí do styku s oběťmi násilných trestných činů. Je to především pocit nespravedlnosti, ke kterému může zavdat příčinu již nutnost oznámit a dát souhlas se zahájením trestního stíhání osoby blízké a

⁷ Dětská a adolescentní psychiatrie str. 394

časté nerespektování obyčejné lidské důstojnosti oběti, která před soudem vystupuje v postavení poškozené. Poskytnutá podpora, pomoc a porada jsou prvními kroky k satisfakci oběti.

Mezi nejčastější příčiny sekundární viktimizace oběti domácího násilí způsobené jednáním policie patří:

- odmítání přijmout trestní oznámení a snaha oběť přesvědčit, že se vlastně nic nestalo a pokud ano- jedná se jen o přestupek,
- neoprávněným přesvědčováním oběti, že si vše vymyslela,
- necitlivým přístupem k oběti,
- nedůvěrou ve výpovědi oběti, ovlivňování jejích výpovědi,
- upíráním informací oběti,
- nenahlížením na skutky spáchané v rámci domácího násilí jako na kterýkoli jiný trestný čin, ale jako na soukromý problém násilím postiženého intimního vztahu, do něhož nepřísluší státním orgánům zasahovat.

2.4.2. Terciární viktimizace

Znamená, že se oběť s traumatem nevyrovná mnohdy po celý další život. Poskytnutá podpora, pomoc a porada jsou prvními kroky k satisfakci oběti. Oběti mohou mít pocit ponížení a ztráty lidské důstojnosti, zejména při netaktním průběhu trestního řízení vedeného proti pachateli, ve kterém ony vystupují jako poškozené. U vztahových deliktů je intimní vztah doslova cupován a převládá zde snaha okolí přenést část odpovědnosti za spáchaný trestný čin na oběť. Je to podvědomá, přirozená ochrana okolí před soucitem s obětí. Je méně náročné pro psychiku člověka nevidět a neslyšet, než se vcítit a pomoci. Výsledkem je u oběti pocit izolace.

Násilníci většinou neváhají použít jakéhokoli prostředku, aby dokázali, že pravda je na jejich straně. Oběť domácího násilí také většinou nemá k dispozici dostatek důkazů, neboť násilí se odehrávalo vždy za zavřenými dveřmi a děti jako svědky nechce do procesu angažovat. Většinou ani žádný ze sousedů, přátel a rodinných příslušníků nepůjde takové oběti svědčit. Oběť se násilníka stále více obává a musí čelit jeho fyzickým atakům.

2.5. Rodičovská zodpovědnost

Základem právní úpravy vztahů mezi rodiči a dětmi je ochranný institut rodičovské zodpovědnosti, která ze zákona náleží oběma rodičům⁸. Podstatou této rodičovské zodpovědnosti je především právo a povinnost rodiče o dítěti rozhodovat, zastupovat je a spravovat jeho jmění, dále zahrnuje péči o zdraví, o tělesný, rozumový a mravní vývoj dítěte. Rozhodující úloha ve výchově dětí je také zákonem svěřena rodičům, a toto právo může být omezeno jen na základě rozhodnutí soudu. Domácí násilníci s odkazem na tento institut v praxi mimo jiné okamžitě potom, co matka s nezletilými dětmi z násilného vztahu odejde, podniknou pátrání s tím, že před zainteresovanými osobami a institucemi ihned začínají budovat image zlomeného milujícího otce, kterého nepochopitelně opustila žena vedena cílem ublížit mu mimo jiné i tím, že bude zneužívat děti jako zbraně proti němu. Bohužel zkušenosti ukazují, že ve většině případů jsou za současného stavu právní praxe a společenského naladění v ČR násilníci s touto strategií úspěšní. Ve snaze zjistit současnou adresu své oběti násilník často nutí orgán sociálně právní ochrany dětí místo úkrytu své oběti prozradit, což tento orgán s poukazem na ochranu práv otce většinou učiní. Tento postup orgánu sociálně právní ochrany dětí podle mě není v zájmu dítěte, ale znamená i porušení práva na tělesnou integritu oběti domácího násilí podle čl. 7 Listiny základních práv a svobod⁹.

Ve většině případů v praxi má agresor tendence zneužívat svých rodičovských práv proti své týrané oběti. U týraných dětí se projevují psychické problémy a poruchy chování včetně depresí, agresivity, neposlušnosti, nočních můr, slabých výkonů ve škole, bázlivosti, zaostalosti a somatických zdravotních problémů. Trestný čin spáchaný rodičem na jeho dítěti by měl vždy najít odraz v omezení rodičovských práv takového rodiče. V rodinách, kde je přítomno domácí násilí, dochází velice často k páchání trestného činu týrání svěřené osoby¹⁰. Tento trestný čin je spáchán tehdy, pocítovala-li jeho oběť jednání pachatele jako těžké přikročí, přičemž není bezpodmínečně nutné, aby jeho následkem vznikla škoda na zdraví. V rodinách ohrožených domácím násilím, pokud jsou děti svědkem nedůstojného, ponižujícího a násilného jednání jednoho z rodičů, dochází často k jejich vystavení psychickému týrání. Podle odhadu českých nestátních neziskových organizací jsou asi dvě třetiny dětské populace pasivními účastníky domácího násilí¹¹. Ke skutečnostem naznačujícím týrání nezletilých dětí jsou v ČR často lhostejní např. i lékaři a učitelé těchto dětí. Orgán sociálně právní ochrany dítěte disponuje

⁸ ustanovení § 38 odst. 1 zákona o rodině

⁹ zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte

¹⁰ zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte

¹¹ Zlo na každý den, první vydání

možností poskytnout nezletilým dětem účinnou ochranu v podobě zvláštního druhu předběžného opatření, jestliže se dítě ocitlo bez jakékoliv péče nebo jsou-li život nebo příznivý vývoj dítěte vážně ohroženy nebo narušeny¹². V případech zvláště brutálních forem domácího násilí ve formě fyzických ataků, kdy je dítě týráno, je jeho příznivý vývoj zajisté vážně ohrožen a umístění dítěte do péče vhodných prarodičů nebo jiných důvěryhodných osob by v tento moment přineslo úlevu jak jemu, tak jeho matce, která by tím získala čas pro fyzickou a částečně i psychickou rekonvalescenci a prostor pro další právní kroky. Tento postup je ale podmíněn především předpokladem, že policejní orgány a orgány sociálně právní ochrany dětí nebudou domácí násilí bagatelizovat a o jeho existenci v rodině, kde se nachází nezletilé dítě se budou vzájemně v základním informovat a na řešení těchto případů podle potřeby spolupracovat. V situaci, kdy dítě vyrůstá v atmosféře fyzického, nebo enormního psychického násilí, je jeho výchova narušena vždy. Pasivní postoj pracovníků OSPOD k domácímu násilí ve svém konečném důsledku napomáhá agresorům v pokračování týrání a posiluje předávání negativních vzorců chování z generace na generaci.

Děti z rodin, kde se vyskytuje domácí násilí, se naučí akceptovat, že domácí násilí je jediným legitimním prostředkem disciplíny, že ti co vás milují vás bijí. Násilí v rodinách poškozují děti na celý život více než všechna genetická poškození obecně.

2.6. Syndrom CAN

Znamená syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Úmyslné ubližování nejbližšími pečovateli, hlavně rodiči, které má závažný dopad na život dítěte, na jeho další vývoj a na jeho postavení ve společnosti. Zahrnuje kruté zacházení (zlomeniny, různá poranění, nitrolební krvácení, popáleniny atd.), nedostatek zdravotní péče, výchovy, vzdělání. Aktivní forma představuje spíše fyzické ubližování a násilí, pasivní forma je charakterizována nedostatečným uspokojováním životních potřeb. Toto vše je spojeno s citovým týráním a vydíráním (nadávání, výsměch, šikana, izolace, nahánění strachu až panické hrůzy atd.). Zanedbávané dítě je vystaveno pasivní formě citového, psychického a fyzického týrání. Jde o otázky hygieny, výživy, adekvátního kontaktu, porozumění a stimulace, o nedostatečný dohled a vystavování nebezpečným nebo stresovým situacím. Je-li syndrom CAN nadbytečně a vynuceně vyšetřován, vede k druhotnému poškození dítěte, k tzv. sekundární viktimizaci. Viktimizace může být velmi zraňující, způsobená necitlivými zásahy, opakovaným

¹² (§ 76a občanského soudního řádu)

vyšetřováním různými experty v rámci trestního řízení či necitlivým prosazováním pravdy a spravedlnosti. Jde o nerespektování základních potřeb dítěte ve specifické traumatické situaci, jde vlastně o selhání dospělých často odborníků. Mnoho z takto krutě týraných dětí vyrostе v rizikové dospělé, kteří jsou jako rodiče dysfunkční, často krutí s obranými mechanismy proti týrání bez empatie, velkorysosti, štědrosti, šlechetnosti, ale hlavně bez lásky. Syndrom CAN je členěn pro tělesné týrání,¹³ pohlavní zneužívání, psychické týrání (duševní a citové), zanedbávání (tedy pasivní týrání), podávání alkoholu, drog, systémového týrání. Je to jakákoliv nenáhodná, vědomá či nevědomá aktivita rodiče, vychovatele, nebo jiné osoby vůči dítěti v dané společnosti nepřijatelná nebo odmítaná, která poškozuje tělesný, duševní i společenský vývoj dítěte, popřípadě způsobuje smrt.

¹³ J.Sochůrek – Vybrané kapitoly ze sociální patologie

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. REALIZACE VÝZKUMU

3.1.1. Použité metody

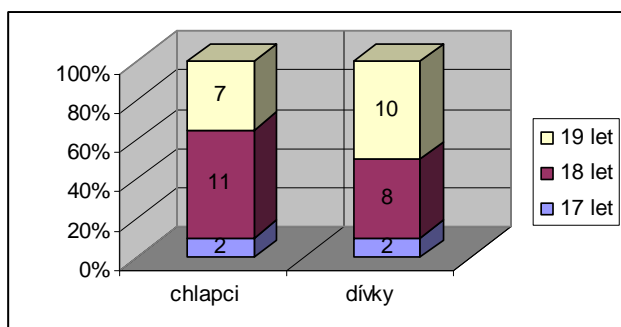
Pro zjištění názorů respondentů, které by potvrdily či vyvrátily stanovené hypotézy, bylo užito **dotazníku vlastní konstrukce**. Pro ověření hypotézy, že děti jsou svědky domácího násilí, jsem pro toto šetření stanovila hranici 30%. Pro ověření hypotézy, že obecně k násilí mají blíže chlapci jsem stanovila hranici 40 %. Pro ověření hypotézy, že s problematikou domácího násilí jsou seznamovány již děti ve škole jsem stanovila hranici 50%. Dále bylo užito metody **explorace získaných dat**, které byly získány ze statistik Policie České republiky okresního ředitelství v Nymburce. Dotazníkem byl proveden průzkum ke zjištění znalosti problematiky domácího násilí.

3.1.2. Popis vzorku

Pro účely provedení průzkumu byl dotazník předložen k vyplnění na střední škole v okrese Nymburk. Dotazník vyplnili studenti třetího a čtvrtého ročníku.

Tabulka č. 1 + graf č. 1: Věkové složení zkoumaného vzorku.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
17 let	2	10	2	10	4	10
18 let	11	55	8	40	19	47,5
19 let	7	35	10	50	17	42,5

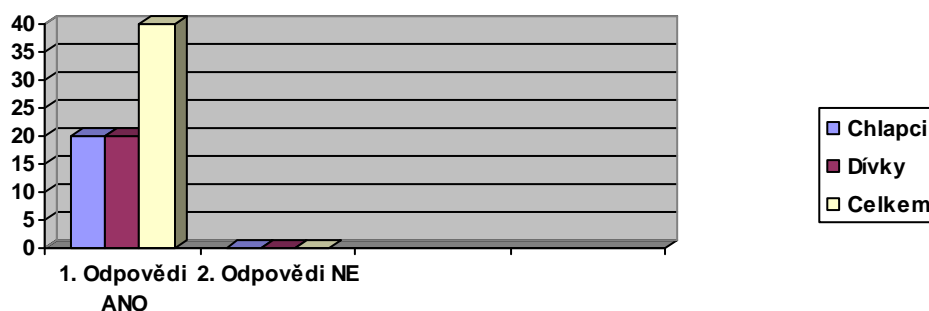

Celkem bylo dotázáno 40 studentů, mezi nimiž bylo 20 chlapců a 20 dívek ve věku 17 – 19 let. Studenti pocházejí převážně ze středně velkých měst Poděbrady, Nymburk a Lysé nad Labem. Tento vzorek populace byl vybrán proto, že období adolescence přináší ve vývoji jedince rizikové faktory ve vztahu k sociálně patologickým jevům.

Tabulka č. 2 + graf č.2: Odpovědi respondentů na otázku „Víš co je domácí násilí?“

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Odpověděli ANO	20	100	20	100	40	100
Odpověděli NE	0	0	0	0	0	0

Graf č.2

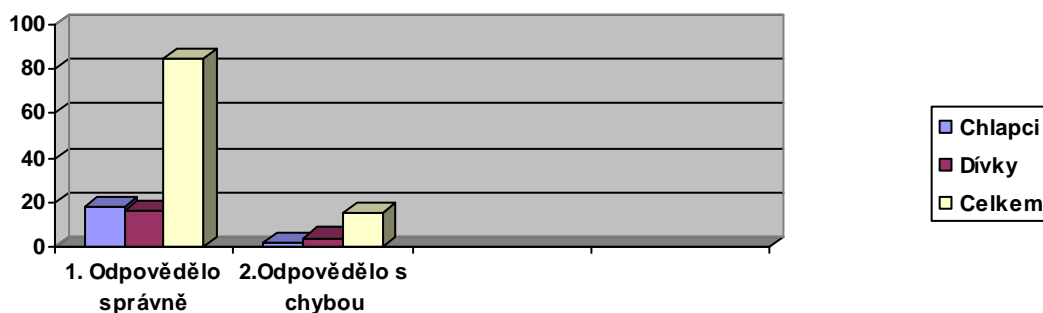

Na základní otázku „Víš co je domácí násilí?“ všichni odpověděli ANO. Toto zjištění poukazuje na skutečnost, že problém domácí násilí je již mladým lidem dobře znám. Důvodem této znalosti je velká rozšířenost domácího násilí ve společnosti. S jeho následky se v běžném životě setkáváme velmi často.

Tabulka č. 3 : Odpověď na otázku, které z následujících projevů chování bys považoval za domácí násilí

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Odpovědělo správně	18	90	16	80	34	85
Odpovědělo s chybou	2	10	4	20	6	15

Graf č.3

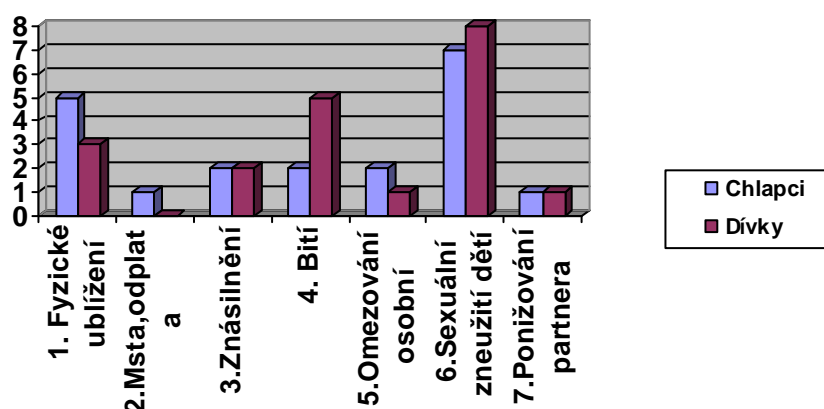
Tato tabulka ukazuje, že 85% dotázaných respondentů má přehled o pojmu domácího násilí a jeho projevech. Zbylí respondenti již takový přehled nemají.

V odpovědi na otázku č. 3 respondenti nejčastěji domácí násilí charakterizovali jako tělesné ubližování nejbližší osobě v domácím prostředí nejčastěji jde o ženy a děti.

Tabulka č. 4 + graf č.: Co znamená domácí násilí?

	Chlapci	%	Dívky	%
Fyzické ublížení	5	25	3	15
Msta, odplata	1	5	0	0
Znásilnění	2	10	2	10
Bití	2	10	5	25
Omezování osobní svobody	2	10	1	5
Sexuální zneužití dětí	7	35	8	40
Ponižování partnera	1	5	1	5

Graf č.4

Výsledky z tabulky č. 4 ukazují na to, že nejčastěji si respondenti pod pojmem domácí násilí spojují násilí na dětech se sexuálním zneužíváním malých dětí, hlavně děvčat, obvykle příteli jejich matek. Dalším nejčastějším motivem je dle výzkumu sexuální zneužití žen a jejich bití po nadměrném požívání alkoholu.

Sklon k domácímu násilí může vzniknout již v rodině, jako nápodoba rodičů, nebo později v partě. Požívání alkoholu může u jedince vzbudit pocit jistoty, moci a v tomto stavu se snadno může dopustit delikventního chování.

Respondenti jako další důvod použití domácího násilí označili situaci ve společnosti – nezaměstnanost, nedostatek finančních prostředků na zajištění rodiny a určitého životního standardu a dále velké majtkové rozdíly ve společnosti.

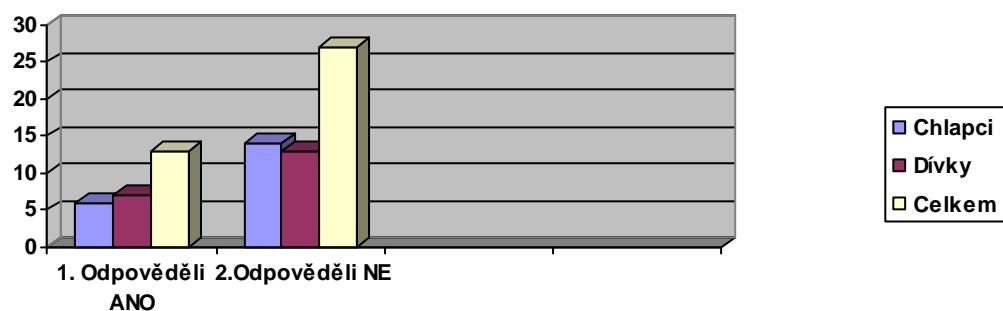
Sklon k domácímu násilí se připisují lidem, kteří jsou společensky vykořenění, s komplexem bezmocnosti, s vědomím, že je společnost odmítá.

Důvody, proč to páchají, opět ukazují na chování v delikventní rodině, kde dochází k domácímu násilí zpravidla v dětství na nich samotných, nebo mezi jejími členy.

Tabulka č. 5 : Zkušenost respondentů s domácím násilím.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Odpověděli ANO	6	30	7	35	13	33
Odpověděli NE	14	70	13	65	27	67

Graf č. 5

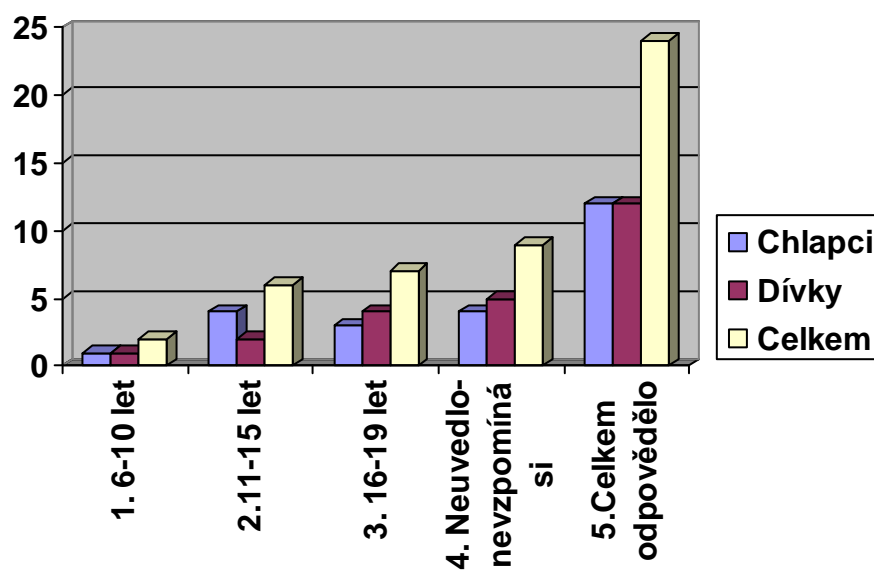

Z této tabulky vyplývá, že 33 % všech dotázaných respondentů se již nejméně jednou stalo přímým svědkem domácího násilí. To svědčí o vysoké míře rozšíření tohoto jevu ve společnosti.

Tabulka č. 6 : Věk respondentů při první zkušenosti s domácím násilím.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
6 – 10 let	1	5	1	5	2	5
11 – 15 let	4	20	2	10	6	15
16 – 19 let	3	15	4	30	7	18
Neuvedlo - nevzpomíná si	4	20	5	25	9	22
Celkem odpovědělo	12	60	12	60	24	60

Graf č.6

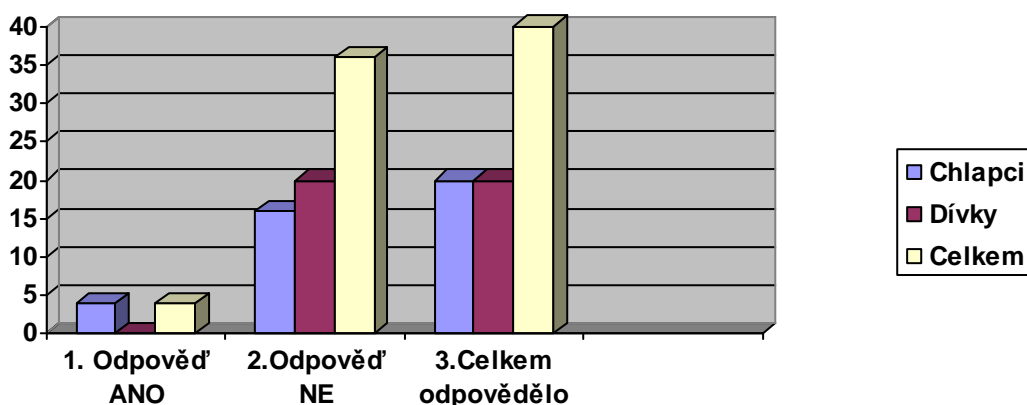

Tabulka ukazuje, že první zkušenost s domácím násilím byla u respondentů v pubescenci a adolescenci. Přitom poměr mezi dívkami a chlapci je téměř stejný. Tyto údaje odrážejí skutečný stav věci, který potvrzují naši i zahraniční autoři.

Tabulka č. 7 : Kolik respondentů se osobně dopustilo násilí.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Odpověď ANO	4	20	0	0	4	10
Odpověď NE	16	80	20	100	36	90
Celkem odpovědělo	20	100	20	100	40	100

Graf č.7

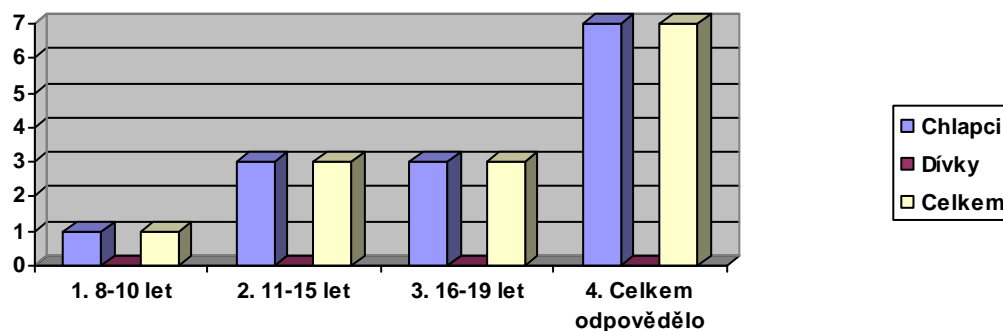
Tyto výsledky poukazují na skutečnost, že dívky se násilí dopouští jen zřídka, i když v tomto případě všechny dívky odpověděly, že se násilí nedopustily. Uvedené zjištění lze odůvodnit tím, že dívky mají v období školního věku a dospívání více zažité normy chování, které získaly výchovou v rodině, kde domácí násilí ženy páchají jen velice zřídka.

U chlapců v tomto období vývoje vlastní identity dochází ke změně citového prožívání. Objevuje se zde vliv rodiny a na jedince má stále větší vliv. Tyto normy překračují běžné normy chování. V období adolescence již jedinec získává tzv. sociální identitu.

Tabulka č. 8 : V jakém věku se respondenti poprvé dopustili násilí.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	
8 – 10 let	1	5	0	0	1	2,5
11 - 15 let	3	15	0	0	3	7,5
16 - 19 let	3	15	0	0	3	7,5
Celkem odpovědělo	7	35	0	0	7	17,5

Graf č.8

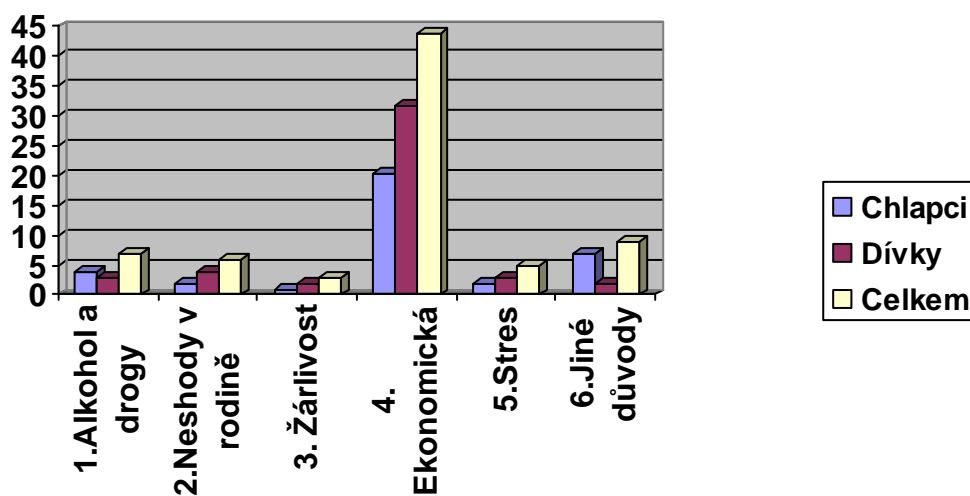
V tabulce č. 8 jsme zjistili, že chlapci, kteří se osobně dopustili nějakého násilí, poprvé takto jednali většinou v období věku 11 – 15 let nebo ve věku 15 – 19 let.

Na základě zjištěných skutečností lze konstatovat, že období pubescence a adolescence s sebou přináší rizika ve vývoji osobnosti jedince. Tato rizika se vlivem působení špatného vzoru rodiny zvyšují.

Tabulka č. 9 : Nejčastější příčina domácího násilí.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
alkohol a drogy	4	20	3	15	7	18
Neshody v rodině	2	10	4	20	6	15
Žárlivost	1	5	2	10	3	7
Ekonomická situace	4	20	6	20	10	25
Stres	2	10	3	10	5	13
Jiné důvody	7	35	2	10	9	23

Graf č.9

Za nejčastější příčinu domácího násilí respondenti uvádějí ekonomickou situaci. To úzce souvisí s dalšími příčinami za jakých se jedinec domácího násilí dopouští, jako jsou drogy a alkohol.

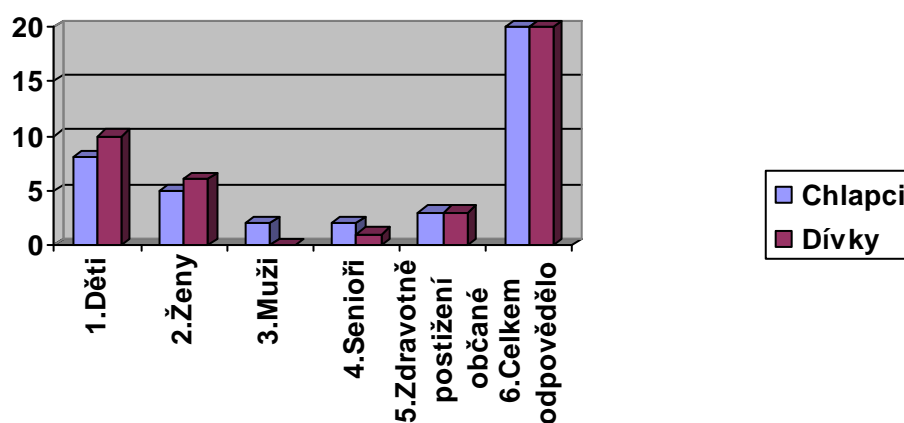
Pro četnost tohoto chování hovoří i skutečnost, že se jedinec dopouští domácího násilí s cílem získat sebevědomí, které mu často chybí. Peníze, které v dnešní době znamenají dobré

ohodnocení ve společnosti, a které nemůže získat. Pod tíhou nezvládnuté situace se často uchylují k automatům, následně k alkoholu i drogám. Toto často vede ke snížení jeho sebevědomí, které si kompenzuje doma protiprávním chováním formou domácího násilí.

Tabulka č. 10 : Kdo se nejčastěji stává obětí domácího násilí.

	Chlapci	%	Dívky	%
Děti	8	40	10	50
Ženy	5	25	6	30
Muži	2	10	0	0
Senioři	2	10	1	5
Zdravotně postižení občané	3	15	3	15
Celkem odpovědělo	20	100	20	100

Graf č. 10

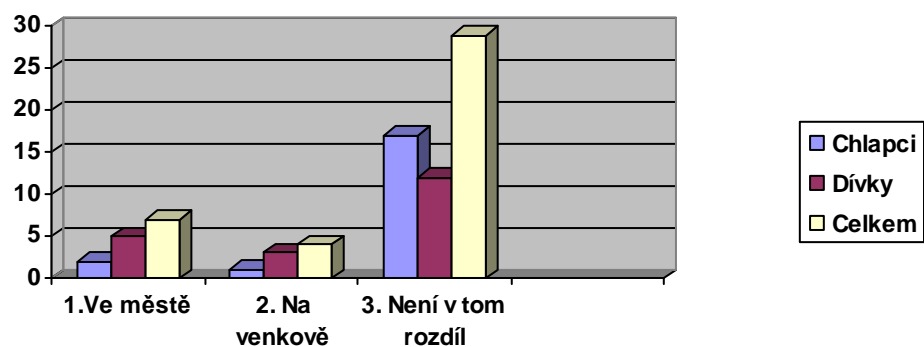
Mnou zjištěné skutečnosti ukazují, že je u dospívající mládeže povědomí, že nejčastěji je násilí páčáno na dětech. Dalšími nejčastějšími týranými jsou ženy a senioři.

Tabulka č. 11: Je domácí násilí častější ve městě nebo na venkově.

	Chlapci	%	Dívky	%	celkem	%
Ve městě	2	10	5	25	7	18
Na venkově	1	5	3	15	4	10
Není v tom rozdíl	17	85	12	60	29	72,5

Z odpovědí se dá usoudit, že o něco více se domácí násilí objevuje ve městech. Nedá se ale říci, že by v tom byl výrazný rozdíl.

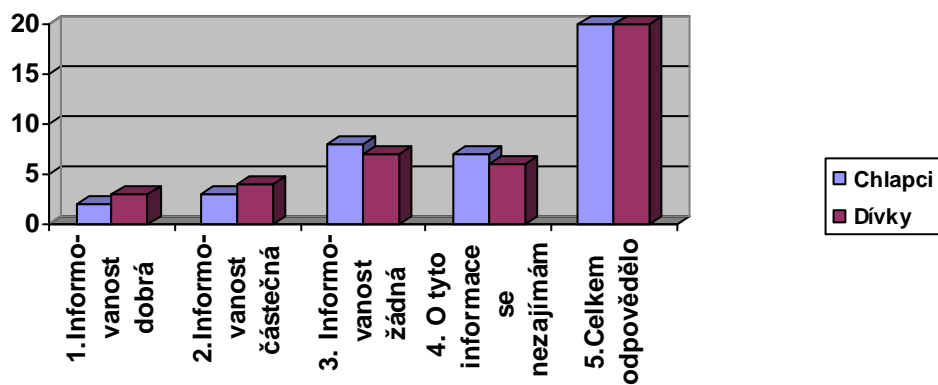
Graf č.11

Tabulka č. 12: Hodnotící škála informovanosti o problematice domácího násilí

	Chlapci	%	Dívky	%
Informovanost dobrá	2	10	3	15
Informovanost částečná	3	15	4	20
Informovanost žádná	8	40	7	35
O tyto informace se nezajímám	7	35	6	30
Celkem odpovědělo	20	100	20	100

Graf č.12

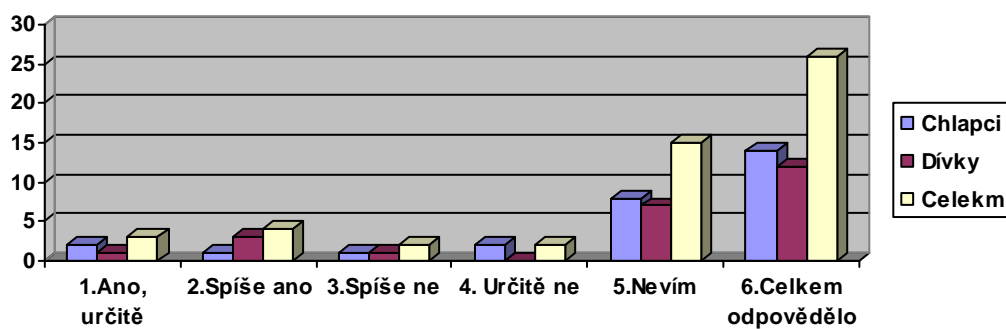

Z odpovědí je zřejmé, že informovanost o domácím násilí je velmi nízká. Mnoho respondentů odpovědělo, že se o tyto informace nezajímá.

Tabulka č.13 Vytvoření návodu pro postup při řešení domácího násilí.

	Chlapci	%	Dívky	%	celkem	%
Ano, určitě	2	10	1	5	3	7,5
Spíše ano	1	5	3	15	4	2,5
Spíše ne	1	5	1	5	2	5
Určitě ne	2	10	0	10	2	5
Nevím	8	40	7	35	15	37,5
Celkem odpovědělo	14	70	12	60	26	65

Graf č.13

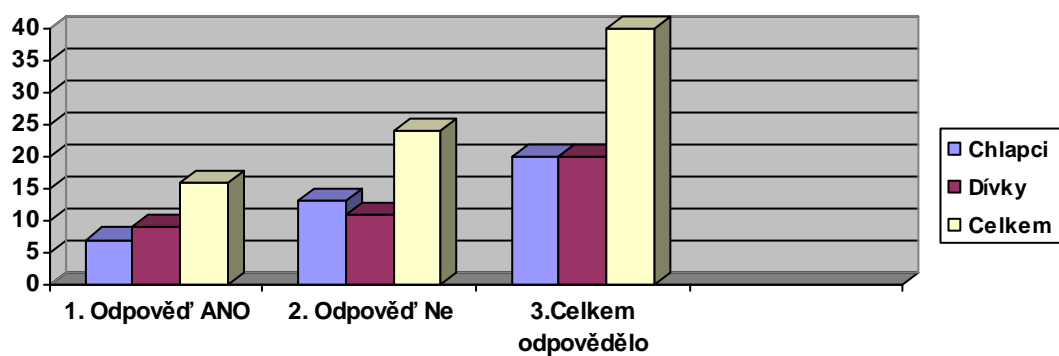

Největší počet respondentů se vyjádřilo odpovědí “nevím“, z toho je patrné, že tato věková kategorie se touto otázkou nijak vážně nezaobírá.

Tabulka č.14 Víš koho bys kontaktoval/a při řešení domácího násilí?

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Odpověď ANO	7	35	9	45	16	40
Odpověď NE	13	65	11	55	24	60
Celkem odpovědělo	20	100	20	100	40	100

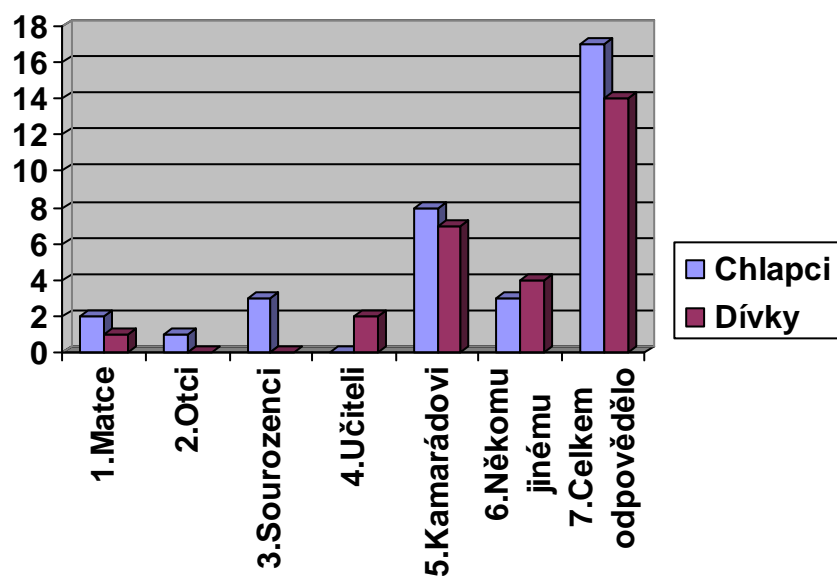
Graf č.14

Tabulka č.15 Komu by ses svěřil s domácím násilím.

	Chlapci	%	Dívky	%
Matce	2	10	1	5
Otci	1	5	0	0
Sourozenci	3	15	0	0
Učiteli	0	0	2	10
Kamarádovi	8	40	7	35
Někomu jinému	3	15	4	20
Celkem odpovědělo	17	85	14	70

Graf č.15

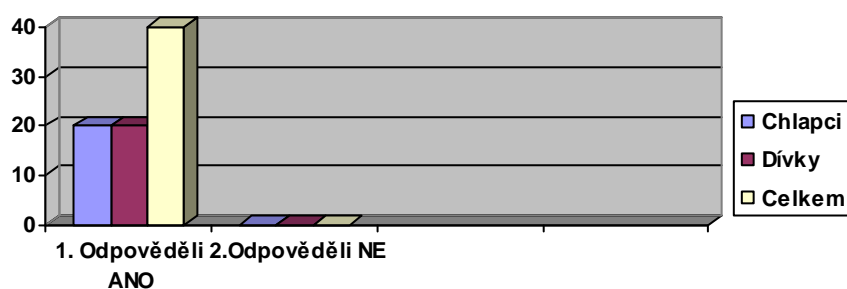

Respondenti většinou odpověděli, že o páchaném domácím násilí by se svěřili svému kamarádovi nebo někomu jinému. Matce nebo otci by se svěřilo jen velmi málo respondentů, tento stav věci potvrzují i zahraniční autoři.

Tabulka č. 16 : Zda respondenti znají význam pojmu domácí násilí.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Odpověděli ANO	20	100	20	100	40	100
Odpověděli NE	0	0	0	0	0	0

Graf č.16

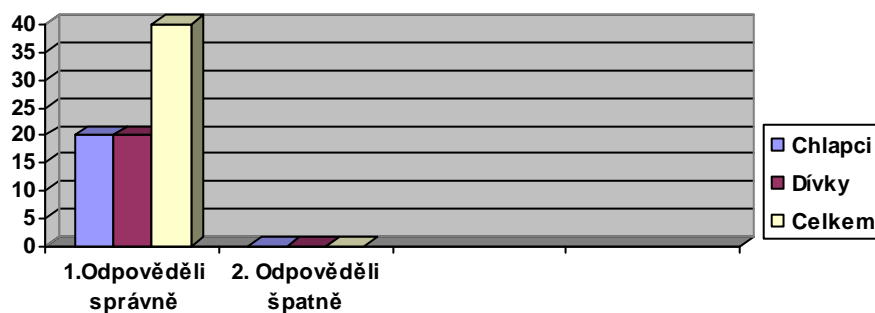

Z tabulky č. 16 je zřejmé, že pojem domácí násilí je všeobecně dobře znám, a to i přesto, že se jedná o jev, o kterém se v České republice ve větší míře začalo hovořit až po roce 1989. Podíl na tom mají skutečnosti, že v dnešní době se s následky domácího násilí setkáváme velice často a navíc je tento již celospolečenský problém často medializován.

Tabulka č. 17 : Co si respondenti pod pojmem domácí násilí představují.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Odpověděli správně	20	100	20	100	40	100
Odpověděli špatně	0	0	0	0	0	0

Graf č.17

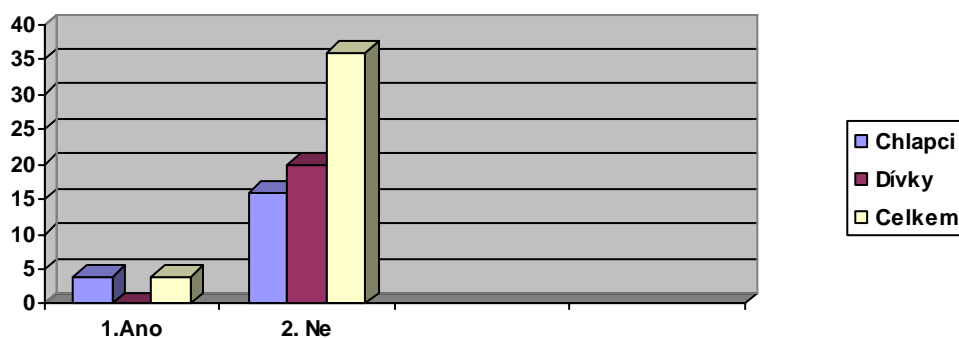

Z odpovědí v tabulce č. 17 jsem zjistila dobrou znalost významu pojmu domácí násilí. To se dá opět zdůvodnit nepřehlédnutelnou medializací.

Tabulka č. 18 Zda se dopustil/ a násilí (všeobecně)

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Ano	4	10	0	0	4	10
NE	16	80	20	100	36	90

Graf č. 18

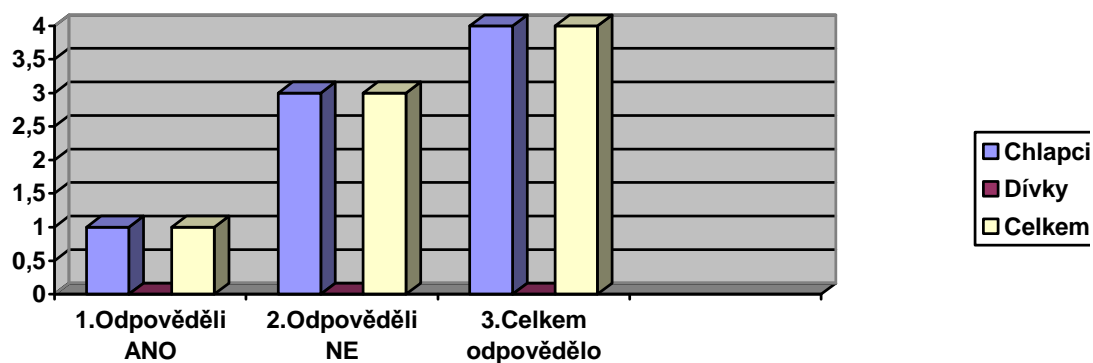

Z průzkumu vyplývá, že z dívek se násilí nedopustila žádná. U chlapců je to malá část.

Tabulka č. 19: Zda respondenti byli při násilí přistiženi.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Odpověděli ANO	1	5	0	0	1	2,5
Odpověděli NE	3	15	0	0	3	7,5
Celkem odpovědělo	4	20	0	0	4	10

Graf č.19

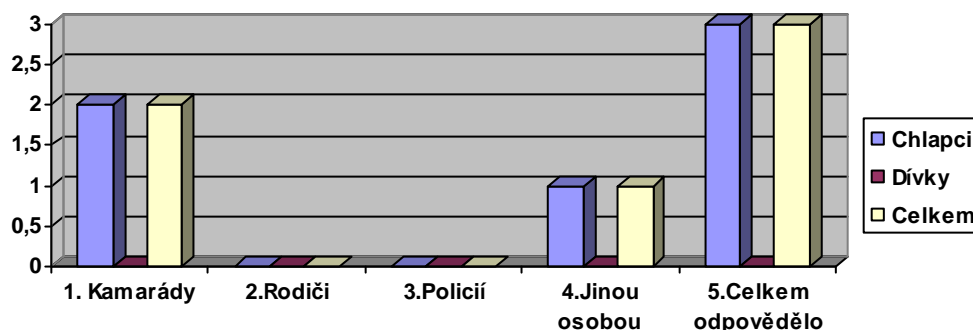
V této tabulce bylo zjištěno, že jeden chlapec byl při páchaní násilí přistižen.

Násilníci, kteří svým chováním páchají násilí na druhých, využívají okolností, které jim napomáhají k tomu, aby nebyli dopadeni. Těmito okolnostmi jsou lhostejnost veřejnosti a obava svědků události z toho, že když budou svědčit na policii, tak se jim později tito násilníci mohou pomstít.

Tabulka č. 20: Kým byli respondenti při násilí přistiženi.

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	%
Kamarády	2	10	0	0	2	5
Rodiči	0	0	0	0	0	0
Policií	0	0	0	0	0	0
Jinou osobou	1	5	0	0	1	2,5
Celkem odpovědělo	3	15	0	0	3	7,5

Graf č.20

Z dotazovaných respondentů byl jeden chlapec přistižen pedagogickým pracovníkem. Škola působí spíše preventivně a málokdy se stane, aby byli násilníci přistiženi přímo při činu. Většinou se tyto případy vůbec nepodaří zjistit.

Tabulka č. 21: Explorace získaných dat ze statistiky Policie České republiky okresního ředitelství Nymburk za rok 2005 ve sledovaných případech týkajících se domácího násilí

Zjištěno skutků trestných činů	Z toho objasněno	Počet pachatelů	Muž	Žena
12	4	4	3	1

Tabulka č. 21 ukazuje, že třetina trestních oznámení ve věci domácího násilí na okrese Nymburk byla Policií České republiky objasněna. Z objasněných případů je zřejmé, že domácí násilí se převážně stává záležitostí mužů.

3.1.3. Shrnutí výsledků praktické části

V praktické části jsme se prostřednictvím dotazníku a explorací získaných dat snažili odpovědět na hypotézy, které byly stanoveny před tímto šetřením.

Na hypotézu, týkající se předpokladu, že děti jsou svědky domácího násilí bylo šetřením zjištěno, že 33% dotázaných bylo v dětství svědky domácího násilí. Rovněž ze získaných dat policejních statistik Okresního ředitelství Policie České republiky v Nymburce bylo zjištěno, že se žena násilí přímo dopustila pouze v jednom případě.

Na hypotézu, týkající se předpokladu, že obecně k násilí mají blíže chlapci, odpovědělo 20% chlapců, že se násilí dopustili. U děvčat to bylo 0 %. Další hypotéza, že s domácím násilím jsou seznamovány již děti ve škole se nepotvrdila. 75 % respondentů odpovědělo, že informovanost není žádná.

Ze zjištěných skutečností byla první hypotéza potvrzena. Druhá hypotéza byla z provedeného šetření potvrzena pouze z 20ti %. Třetí hypotéza, že děti jsou s touto problematikou seznamovány již ve škole se nepotvrdila.

3.1.4. Závěr

Domácí násilí je společensky patologický jev, regulovaný opatřeními represivního a zejména preventivního rázu. Tento jev však po roce 1989 vlivem společenských přeměn prudce narostl.

Úkolem státu v současnosti je jednoznačně podporovat preventivní opatření vedoucí k účinnému boji s domácím násilím.

Zvláště významné je pak hledání nových specifických forem prevence, profylaxe a výchovného působení na úseku boje proti kriminalitě celé mladé generace, zejména pak dětí a mladistvých.

Z tohoto zorného úhlu je také nutné přistupovat ke každodennímu řešení úkolů Policie a v rámci ní pak i úkolů kriminální služby Policie v boji proti delikvenci dětí a mladistvých. V neposlední řadě vystupuje v této souvislosti do popředí i otázka boje proti domácímu násilí a násilí jako takovému a otázka ochrany mladé generace před negativními jevy.

3.2. Kazuistika

3.2.1. Úvod do problematiky

V případě obviněné 32ti leté X.Y. a obviněného P.Y. bylo zahájeno Policií České republiky trestní řízení pro trestný čin „týrání svěřené osoby“ spáchaný ve formě spolupachatelství dle ust. § 9, odst.2 tr. zákona.

Na podezření z týrání svěřené osoby upozornila třídní učitelka poté, co iniciovala psychologické vyšetření pro podezření z nadměrného a neadekvátního trestání (modřiny po celém těle).

Působení společnosti

Společnost by měla vytvořit podmínky pro mladé rodiny.

Neméně důležitý a podstatný je i vztah společnosti k dospívající mládeži. Měl by umožnit pozitivně pracovat s vnitřními rozpory, dát mladým kladné modely a vytvořit co nejlepší podmínky pro zdravé dospívání.

Vliv rodiny

Pro zdravý vývoj dítě je velmi důležité harmonické, láskyplné rodinné zázemí, kdy dítě cítí lásku obou rodičů. Neméně důležitý je vztah mezi oběma rodiči, který dítě intenzivně vnímá a jednotlivé modely obou rodičů přebírá do svého dalšího života. Pokud se v dětství nenaučí mít

rád, nenaučí to dále ani své děti. Tak, jak je rodiče vychovají, budou i ony jednou své děti vychovávat. Je důležité naučit je, aby si dokázaly vážit sami sebe, naučit je lásce i sebelásce. Mnoho záleží na rodičích, jejich postojích a rodinných vztazích. Vytvářet ovzduší otevřenosti a důvěry v rodině, učit děti odpovědnosti a schopnosti spontánní radosti.

V každodenní praxi se však setkáváme s případy, kdy je v rodinách pácháno domácí násilí a velmi často, což je alarmující, právě na dětech, které jsou naprosto bezbranné. V mnoha případech ani nevědí, že chování rodičů není správné, považují to za normu, kterou přebírají do svého dalšího života.

3.2.2. Použité metody

Anamnéza

Údaje do osobní anamnézy byly získány při rozhovoru s obviněnou.

Obviněná X.Y. se narodila v roce 1974. Syn K.Š. se jí narodil v prvním manželství v roce 1995. Asi do dvou let věku syna jí s výchovou pomáhala její babička u které bydleli. Později však babička jejího syna vzhledem ke svému stáří již nezvládala. Syn byl sice hodný, ale odmalička hyperaktivní. Se svým současným manželem P.Y. nar.1978 se seznámila na začátku roku 1998, kdy synovi bylo dva a třičtvrtě roku. Poté se na výchově syna podílel i P.Y., který se v této době nastěhoval do tohoto bytu a žili zde společně.

Syn si na manžela zvykl, měli spolu hezký vztah, říkal mu tati.

V roce 1999 byla těhotná s dcerou M.Y. a zůstala doma se synem. Celkové prostředí v rodině je citově chladnější ve vztahu ke K.Š. (ve srovnání s mladší dcerou, která je vlastní dcerou pana P.Y.) Obviněná uvádí, že si se synem nehraje proto, že tak byla vychovávána. Komunikuje bez úsměvu a pozitivních emocí. Nevlastní otec pracuje v ochrance supermarketu, sám byl údajně v dětství hodně bit („z modřin jsem nevyšel“). Námitky a vyslovení podezření, že K.Š. psychicky a fyzicky týrají odmítají, chtějí znát recept, jak krádežím zamezit. Připadá jim že v rodině je vše v pořádku. Vlastní otec K.Š. je stíhaný a hledaný pro krádeže a neplacení výživného, v rodině se o tom mluví, ví to i K.Š. V případě K.Š. jde o velmi deprivované dítě, které si krádežemi jídla uspokojuje citové potřeby. Tyto krádeže mají nutkavou povahu, přes skutečně dramatické trestání a týrání fyzické a psychické jsou neovlivnitelné.

Na problém týrání v rodině upozornila třídní učitelka, pro krádež svačin ve škole a podezření z nadměrného a neadekvátního trestání (modřiny po celém těle viděné ve škole).

Podobné problémy s krádežemi jídla uvádějí rodiče i v rodině, zatím se nepodařilo přes všechna opatření krádeže omezit. Vždy byl výchovně obtížněji zvládnutelný, masivní problémy ale začaly asi před rokem a půl, kdy začal krást jídlo a sladkosti v obchodech. Běžné tresty nestačily, na radu staršího učitele z předchozího bydliště byl bit přes ruce (bez pozitivního efektu). Po přestěhování a změně celkových životních podmínek a školy, krádeže akcelerovaly, zvýraznily se i problémy v rodině. Výchovná opatření byla dovedena až do absurdna (za trest je přivazován v noci za nohu k posteli, aby nemohl jít v noci krást jídlo, což dříve dělal, odvázaný je až ráno před odchodem do školy, přes den, když matka odpočívá, musí jít do koupelny a tam klečí nebo může sedět potmě, aby doma nekradl, je bitý řemenem). Matka má s mladší dcerou normální vztah (odtažitý, ale bez nadměrných trestů), zdůvodněný tím, že si umí o všechno říct (když má hlad, chce sladkost).

Psychologický profil K.Š.

K.Š. má všechny projevy psychicky a fyzicky týraného dítěte (pokud ovšem netrpí závažným neurologickým onemocněním typu nádoru mozku), přijímá odevzdaně roli zloděje a špatného člověka, který trápí rodiče. Je mu líto, že krade, ale nemůže si pomoci, trápí ho, že nemůže přestat. Jeho největším přáním je, aby alespoň jeden rok nekradl. Bledý bez úsměvu, klidný, odevzdaný, bez emocí líčí svá provinění. Při trestech spolupracuje, ví, že si je zaslouží, je s nimi srozuměn, připadají mu spravedlivé. Pokud jej matka zapomene připoutat na noc, sám jí to připomene, přestože se v noci nemůže překulit, brání mu pouta. Nucení na močení, nebo pocit hladu v noci vydrží. Jednou byl zavěšený za ruce, aby „to“ přestalo, stejně to nepomohlo. Krádeže přiznává, neví co by s tím měl dělat, chce aby „to“ přestalo, „nic nezabírá“.

Studium dokumentace

Policíí České republiky bylo zahájeno trestní řízení proti 29ti leté obviněné X.Y., stíhané pro trestný čin „týrání svěřené osoby“ dle ustanovení § 215, odst.2, písm.b) tr. zákona, spáchaný ve spolupachatelství dle ust. § 9, odst. 2 tr. zákona. Obviněnou X.Y. sice osobně znám, ale s tímto případem jsem se seznámila až po prostudování jeho spisového materiálu, jehož součástí byly i znalecké posudky a výslechy obviněné.

Řízený rozhovor

Tazatel: soudní znalec klinické psychologie PhDr. V. F.

soudní znalec psychiatr pedopsychiatr MUDr. A. G.

TÁZANÝ : nezletilý K.Š.

TYP OTÁZEK: polootevřené – cílem je zjistit míru násilí páchaném na K.Š.

Viš, kdy jsi se narodil?

Narodil jsem se 24. ledna nebo dubna. Roku asi 1995. Narozeniny budu mít, až napadne sníh a roztaje. Vlastně už napadl.

Do které třídy chodíš?

Chodím do druhé třídy.

Líbí se ti ve škole?

Ve škole se mi nelíbí.

Proč se ti ve škole nelíbí?

Nevím. Tady je to těžké. Včera jsme měli 5 úkolů. Doma v Praze se mi ve škole líbilo. Matika je lehká, líbí se mi nejvíc. Nemám rád čtení.

Co bys chtěl dělat až budeš velký?

Až budu velký, budu policajt. Ale nechtěl bych být převlečený do černého. Chtěl bych být oblečený takhle – hledá slova- jako je teď- dívá se na své šaty- ale ne tak špinavě. Až bych byl policajt, chytal bych všechny, co něco udělali.

Kde jsi doma?

Tady.

V S.?

Ano, teď jsme se sem přistěhovali, bydlím tam asi od prázdnin v létě, to už je dlouho. Dobře bylo i v Praze i tady v S. V Praze měl kamarády, v S. má také. Po pražských kamarádech se mi stýská.

Po kterých?

Po všech.

S kým kamarádíš v S.?

Se všemi.

Který kamarád, třeba ve škole, je nejlepší?

Jsou všichni. Ve škole se hodně peru, když mi někdo něco řekne, třeba pojd' se bít, jinak bych nešel, ale musím. Někdy začnu taky sám.

A doma se biješ?

Doma u mámy? Ne.(Ťuká si na čelo) Asi má malé děti. Malou jsem viděl jen v nemocnici, diagnostičku a tady. Když jsem byl v nemocnici, byla vedle máma, když se malá narodila- ukazuje jaký to byl malý kousek. Doma je ještě M. ta nezlobí, malá také ne, vlastně to ještě nevím.

A ty zlobíš?

Jo. Třeba když něco provedu.

Ty jsi někdy něco vzal?

V obchodě jsem kradl jenom jednou a oni řekli, že několikrát. Ukradl jsem housku. Dětem ve škole jsem bral jídlo, chleba, housky, asi jednou za týden.

Sladkosti jsi bral?

Ne.

Co máš z jídla nejraději?

Nejraději jím knedlíky, brambory a ještě něco, mrkev.

Máš rád P.Y.?

Tátovi jsem dříve říkal P., ale vadilo mu to, tak mu říkám táto. Měl jsem dva táty, oba byli hodnější. Ten druhý se jmenoval T.

To byl vlastní táta?

Jaký? Táta je silný, dělá ochranku, chytá zloděje.

Maminku máš rád?

Máma pracovala v Praze, teď nevím, kde pracuje. Je dobrá, umí dobře vařit.

Kde se ti líbilo nejvíce- v nemocnici, diagnostickém ústavu, nebo tady v dětském domově?

V nemocnici nejhůř , v diagnostiku normální, tady je to lepší.

Myslíš, že jsi si vždy trestání zasloužil?

Jo, zlobil jsem, zasloužil jsem si to.

Jakou máš nejmilejší vzpomínku?

Vzpomínám na mámu a tátu. Nejraději mám oba a ještě M a J. a ještě sebe. Sebe nemám rád, za to co jsem provedl.

3.2.3. SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ A ZÁVĚR

V kontaktu se zprvu objevuje masivní inhibující úzkost, která po čase ustupuje. Potom je dostatečně spontánní, ovšem s patrným psychomotorickým neklidem a také úzkostí. Odpovědi byly adekvátní. Řeč je přiměřeného tempa a hlasitosti, dobře srozumitelná. Projevují se zde pocity provinění a snaha chránit rodinu. V emoční oblasti je zřejmá citová deprivace s vývojem citové plochosti. Jeho psychický vývoj a vývoj osobnosti se jeví jako disharmonický. Vývoj emocionality nezletilého je též disharmonický.

Úroveň a kvalita sociálních kontaktů je narušena výše uvedenou disharmonií psychického vývoje a emoční zploštělostí. Má tendenci chránit rodinu a spíše bagatelizovat trestní jednání matky a přijímat je jako oprávněně zasloužený trest.

Ze spisového materiálu vyplývá, že matka nezletilého se dlouhodobě a dostatečně nevěnovala výchově, a z důvodu vlastní emoční nedostatečnosti zanedbala též péči o jeho citový vývoj.

NÁVRH NA OPATŘENÍ

Okresní soud v N. vydal předběžné opatření, kdy nezletilého předal do péče DDÚ, následně pak do DD. Prognózu a trvání poruchy vývoje nezletilého nelze bez dalšího sledování vývoje chlapce dále určit.

K.Š. nebyla schopna jeho matka vytvořit citový vztah, který by mu poskytl potřebnou pozitivní zkušenost a rozvinul jeho empatické schopnosti. Myslím, že pokud by se nezletilý nedostal z tohoto rizikového prostředí, bylo by v jeho budoucím životě velmi pravděpodobné, že jeho

svědomí nebude dostatečně rozvinuto a tudíž nebude pociťovat za své jednání ani žádnou vinu. Je zde zvýšené riziko, že sám by se choval problematicky, své děti by vychovával nevhodným způsobem a byl by pro ně nežádoucím modelem. Za porušení normy by nepociťoval vinu. V jeho dosavadní výchově je typickým znakem na jedné straně lhostejnost a odmítání ze strany matky, na druhé straně tvrdá disciplína, tělesné tresty a týrání. Pokud by nadále zůstal v dosavadním prostředí, hrozila by u něj s největší pravděpodobností porucha osobnosti. Život v nevhodném a nepodnětném rodinném prostředí by představoval riziko ve smyslu nežádoucích způsobů chování, nebo dokonce nežádoucích osobnostních charakteristik. Nejspíše by napodoboval poruchové chování a mohl by si vytvořit odlišný normativní a hodnotový systém rodiny.

Otázkou však zůstává, zda náhradní výchova v dětském domově dokáže zajistit K.Š. citové zázemí, které by mu podle mě v současné době pomohlo nejvíce. Význam rodiny pro rozvoj jeho dětské osobnosti je neoddiskutovatelný. Fungující rodina je určující a kterákoli následující sociální skupina by měla navazovat na její základy.

4. Závěr

Obecně by bylo možno konstatovat, že bez vytváření základních podmínek pro správné fungování rodiny v naší společnosti nelze předpokládat zdárný vývoj této společnosti, neboť u nepřipraveného jedince, který po dosažení dospělosti opouští (ve většině případů) úzké rodinné prostředí, je těžko předpokládat, že jeho zapojení do dalšího života bude bezproblémové a že bude schopen sám založit dobře fungující rodinu. Rodině, zejména pak umění žít v rodině, není přes všechnu složitost vztahů uvnitř i navenek věnována taková pozornost a systematická výchova, jakou by si tento fenomén zasloužil.

Současná moderní společnost by tedy rozhodně neměla hovořit a přistupovat k instituci rodiny jako k historickému reliktu, který nemá místo v současném světě a společnosti, neboť přes všechnu nezadržitelnost vývoje lidstva jak po stránce technické tak zejména psychické a morální, bude role rodinného společenství nezastupitelná.

V našem trestním řádu dosud nebyla ukotvena povinnost policistů při podezření na případ domácího násilí a to i v intenzitě přestupků či trestného činu, informovat oběť o možnosti kontaktovat neziskové organizace, které si zvolily za cíl právě pomoc obětem těchto trestných

činů. Stejně tak u nás chybí právní zakotvení možnosti oběti domácího násilí uchýlit se do azylového domu, je-li ohroženo zdraví, život poškozené nebo jejich dětí. O násilí v domácnostech, kde se nacházejí nezletilé děti, nebývají většinou informovány ani orgány sociálně- právní ochrany dítěte. Žádný zákon u nás neřeší ani otázku tolik potřebných azylových domů se skrytou adresou.

Na závěr lze citovat,¹⁴ že „Plánovat a předvídat budoucnost lidské rodiny se sebevětší odbornou znalostí, nezaujatostí, odpovědností a zdrženlivostí lze však za vědomí toho, že nakonec i naše děti čeká budoucnost stejně netušená, jako čekala nás“.

Nezastupitelnou úlohu v ochraně společnosti před domácím násilím sehrává rovněž systém pomoci poskytovaný obětem domácího násilí (včetně jejich dětí) prostřednictvím nejrůznějších specializovaných poradenských center, azylových domů a následné terapeutické péče.

V ČR je dosud takových zařízení katastrofický nedostatek, přičemž, čím více narůstá vzdálenost bydliště oběti domácího násilí od velkého města, tím minimálnější je pro ni šance na dostupnost takových služeb. Zejména v posledních letech začal být problém zvaný domácí násilí v ČR prosazován jako mediální téma. Do té doby se o domácím násilí na veřejnosti nehovořilo. Část populace, jíž se tento negativní společenský jev týkal osobně, jej vnímala jako striktně soukromý problém, zbytek veřejnosti o existenci násilí v intimních vztazích nevěděl nebo jej mlčky toleroval. S odkrýváním tohoto závažného problému však vyplula na povrch i nedostatečnost ochrany, kterou poskytuje stát jeho obětem a rovněž množství předsudků, kterými je česká společnost vůči nim zahlcena.

Řešení ze strany policie ČR

Řešení této problematiky se neseťkává u celé řady výkonných policistů s oblibou. Zpravidla se jedná o složitě řešitelné situace, zvláště pak přímo v terénu a v prostředí, které je současně domovem agresora i oběti. Agresor využívá momentu, kdy apeluje na nedotknutelnost obydlí, bagatelizuje situaci a mnohdy přímo např. pod vlivem alkoholu, omamných prostředků a drog útočí nejen na oběť, ale i na zakročující policisty. V praxi je obecně v řadách policie

¹⁴ Ivo Možný: Moderní rodina

podceňována připravenost příslušníků policie na zákroky směřující proti původci domácího násilí. Policista přichází provést zákrok většinou jen na základě strohého oznámení. Policista musí působit na obě strany psychologicky, uklidněním vyhrocených situací, domluvou, uklidněním dětí apod. Důvodem špatné řešitelnosti těchto situací je skutečnost, že agrese nebo útok se odehrává za zavřenými dveřmi, zpravidla neexistuje důkaz o protiprávním jednání pachatele. Stereotypní přístup státních úředníků z řad policie, OPD nebo soudu vede k tomu, že incidenty jsou řešeny sice opakovaně, ale bez příslušného efektu. U agresora to vzbuzuje pocit nedotknutelnosti a u oběti pocit bezmoci a beznaděje. Tento liknavý přístup vede často k vážným následkům.

Nepopiratelným faktem je, že psychika týraných osob je zcela odlišná, a to především u dětí. Nezbytnou součástí všech osob zúčastněných při vyšetřování domácího násilí je dokonalá znalost alespoň základů psychologie. Při splnění těchto podmínek bude mít vyšetřující nejen větší šanci na objasnění případu, ale současně při vyšetřování nenapáchá ještě větší škody v tak už dost poškozené psychice týraného. Víme, že u nás kromě žen je ročně týráno asi dvacet tisíc dětí, padesát z nich zemře a statisíce jsou ponižovány psychicky. U téměř tří čtvrtin z nich je pravděpodobné, že ústrky v dospělosti vrátí a kruh násilí se změní ve spirálu.

Seznam použitých zdrojů

HORT, V., HRDLIČKA, M., a další, Dětská a adolescentní psychiatrie. 1.vyd. Praha: Portál, 2000 ISBN 817178-472-9

KOUKOLÍK, F., DRTINOVÁ, J.,: Život s deprivanty. 1.vyd. Praha: Galén, 2001
ISBN 80-7262-089-4

MOŽNÝ, I., Moderní rodina, 1.vyd. Brno, Blok, 1990 ISBN 80-7029-018-8

Občanský soudní řád č.99/1963

Sbírka zákonů ČR č. 2/1993

SOCHŮREK, J., Vybrané kapitoly ze sociální patologie. 1.vydání Liberec, TU Liberec, 2001
ISBN 80-7083-495-1.

Zákon o rodině č.94/1963

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dítěte.

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Dotazník k domácímu násilí (viz text-....)

Příloha č. 1: Anonymní dotazník.

Anonymní dotazník

Pro žáky středních škol
(k průzkumu domácího násilí)

Třída :

Věk :

Chlapec :

Dívka :

Instrukce : Na otázky odpověz tak, že zaškrtněš odpověď nebo odpověď dopíšeš. Nad otázkami nepřemýšlej příliš dlouho, protože první reakce je obvykle ta nejlepší. Odpovídej na všechny otázky postupně, upřímně a pravdivě. Dotazník je anonymní, slouží pouze pro výzkum.

1. Víš co je domácí násilí ?

- a) vím
- b) nevím

2. Které z následujících projevů chování bys považoval/a/ za domácí násilí ?

- a) ponižování
- b) nadávky
- c) ublížení na zdraví

3. Napiš svými slovy krátce, co znamená domácí násilí

.....
.....

4. Stal/a/ ses někdy osobně svědkem projevu domácího násilí, například svých kamarádů, známých nebo sám/ sama ?

a) ano

b) ne

5. Pokud ano, kolik ti bylo let ?

6. Dopustil/a/, nebo účastnil ses někdy na někom jakéhokoliv násilí osobně?

a) ano

b) ne

7. Pokud ano, kolik ti prvně bylo let?

8. Co je podle tebe nejčastější příčinou domácího násilí?

a) alkohol a drogy

b) neshody v rodině

c) žárlivost

d) ekonomická situace

e) stres

f) jiné důvody

9. Kdo se podle tebe nejčastěji stává obětí domácího násilí?

- a) děti
- b) ženy
- c) muži
- d) senioři
- e) zdravotně postižení občané

10. Je domácí násilí častější ve městě nebo na venkově.

.....
.....

11. Označte na uvedené škále, jak hodnotíte vaši informovanost o problematice domácího násilí:

- a) informovanost dobrá
- b) informovanost částečná
- c) informovanost žádná
- d) o tyto informace se nezajímám

12. Považovala/a/ bys vytvoření návodu, postupu pro postup při řešení domácího násilí a jeho následků jako důležité?

- a) ano, určitě
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne
- e) nevím

13. Víš, koho bys při řešení domácího násilí kontaktoval/a/ a požádal/a/ o pomoc? Víš, která

organizace má domácí násilí přímo v náplni své činnosti?

.....
.....

14. Pokud by ses setkal/a/ s domácím násilím komu bys o tom řekl/a/?

a) matce

b) otci

c) sourozenci

d) učiteli

e) kamarádovi

f) někomu jinému, napiš komu

15. Víš, jaký význam má slovo domácí násilí

a) ano

b) ne

16. Napiš, co si pod pojmem domácí násilí představuješ?

.....
.....

17. Dopustil/a/ ses domácího násilí

a) ano

b) ne

18. Pokud ses dopustil /a/ násilí byl/a/ si někdy přistižen/a/?

a) ano

b) ne

19. Pokud ano, kým jsi byl/a/ přistižen/a/?

a) kamarády

b) rodič

c) policií

d)jinou osobou, napiš kým

.....

Pokud ses při vyplňování dotazníku dostal až sem, děkuji ti za spolupráci, kterou jsi pomohl osvětlit problematiku násilí obecně, problematiku domácího násilí.
